

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ОРГАНІВ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

**КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ»

Дніпро – 2019

РОЗРОБНИК:

Бублик Н. С., викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ТЕМА 1 ПРЕДМЕТ, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І СИСТЕМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ
ОРГАНИ УКРАЇНИ»**

(2 години)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Предмет дисципліни «Судові та правоохоронні органи України», її місце серед інших юридичних дисциплін
2. Загальні засади судової та правоохоронної діяльності

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.08.2019)
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Закон України від 01.01.1990 № 995_004. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 12.08.2019)
3. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: Закон України від 04.03.1998 № 160/98- ВР. Дата оновлення: 05.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/160/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.08.2019)
4. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 №2453-VI. Дата оновлення: 04.12.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 10.08.2019)
5. В. М. Бесчастний, В. В. Пашутін, Б. В. Бабін та ін. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. / ред. В.М. Бесчастного. Київ: Знання, 2007. 286 с.
6. В. С. Ковальський та ін. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 320 с.
7. Р. Куйбіда, О. Лебедь, Р. Ліхачов, О. Трубенкова. Судова реформа: як громадяни можуть зробити її успішною. / ред. Р.Куйбіда. Київ: ФОП

Москаленко О. М., 2018. 62 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є формування у курсантів знань про предмет навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України», вивчення засад діяльності із захисту прав людини, охорони правового порядку, державного впливу на негативні явища. Курсанти мають отримати розуміння щодо необхідності та перебігу реформування системи судових та правоохоронних органів України.

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Судові та правоохоронні органи України» складна та швидкозмінювана, вона є вступною частиною до загальної юриспруденції. Її змістом є знання про діяльність судових та правоохоронних органів, а також про діяльність недержаних структур, які співпрацюють у процесі судової, правоохоронної та правозахисної діяльності.

В правовому житті держава реалізує такі свої функції: організаційна, регулятивна, економічна, виховна, контрольна, судова, правоохоронна через гарантований захист прав громадян, встановлення ефективного правового порядку. Судова, правоохоронна, правозахисна діяльність має складний механізм, який включає правовстановлюючі, право забезпечувальні, правопримушувальні та правовідновлювальні складники. У цих формах правозастосовної діяльності право і держава є класичними категоріями, за допомогою яких створюють систему застосування норм права, формують єдність вимог до державних функцій, захисту прав та свобод людини. Діяльність судових, правоохоронних і правозахисних органів має спрямовуючий регулятивний вплив на соціальне, політичне й економічне життя нашої держави.

I. ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ «СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ», ЇЇ МІСЦЕ СЕРЕД ІНШИХ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Предметом будь-якої навчальної дисципліни є коло питань, що в ній вивчаються. Предмет навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» містить характеристику правоохоронної діяльності, відомості про органи, що здійснюють правоохоронну діяльність, їх структуру і повноваження, а також про статус посадових осіб, що працюють у цих органах. Таким чином, **предмет** дисципліни – система знань про компетенцію та засади (принципи) судової, правоохоронної та правозахисної діяльності, напрями й завдання державних органів і служб у сфері охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також взаємодії між ними й державними органами різних гілок влади.

Система навчальної дисципліни становить перелік тем, які вивчаються в ній. Систему даної навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» складають теми, в яких розглядаються загальні питання, пов'язані з поняттям правоохоронної діяльності, характеристикою органів, що здійснюють цю діяльність, аналізом принципів, що лежать в основі їх побудови і діяльності, вивчення відомостей щодо нормативно-правової бази, основних принципів, організації, завдань, функцій, повноважень та основних напрямів діяльності державних органів, які здійснюють судову та іншу правоохоронну діяльність, а також недержавних організацій, покликаних сприяти реалізації правоохоронної функції держави.

Організація судових та правоохоронних органів – один із початкових навчальних курсів, що дає вихідні знання про правоохоронну діяльність і органи, що її здійснюють. Навчальна дисципліна «Судові та правоохоронні органи України» тісно пов'язана з іншими суміжними навчальними дисциплінами.

До таких дисциплін належить **теорія держави і права**. Вивчення багатьох питань організації і діяльності суду, органів прокуратури, органів внутрішніх справ, органів Служби безпеки, адвокатури, юстиції, нотаріату вимагає загальноправового підходу до них, що дозволяє вивчити конкретні правові явища не у відриві від інших явищ, не в статистиці, а в динаміці, розвитку, на фоні історичних подій, в порівнянні з накопиченим юридичним досвідом як в Україні, так і за її межами. Вихідні знання, необхідні для такого підходу, набуваються саме під час вивчення основ теорії держави і права.

Зв'язок з **конституційним правом** виявляється у визначенні ролі і місця правоохоронних органів у системі органів держави, характеристиці взаємозв'язку між ними, визначенні конституційних принципів їх побудови і діяльності. Здійснюється це, зокрема, на базі положень Конституції України, в тому числі й спеціально присвячених правам і свободам людини і громадянина, судовій владі, прокуратурі, адвокатури та ін.

Необхідно зазначити зв'язок дисципліни, що вивчається, і з **адміністративним правом**, одним із завдань якого є вивчення закономірностей організації функціонування органів виконавчої влади, а також процедури застосування адміністративної відповідальності за відповідні проступки. Такі органи виконавчої влади, як Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України та підпорядковані їм органи, здійснюють свої управлінські (виконавчі) функції одночасно з правоохоронними функціями. Тому аспекти їх організації і здійснення правоохоронних повноважень одержують необхідне висвітлення в курсі «Судові та правоохоронні органи України».

Дисципліна, що розглядається, тісно пов'язана з цивільним процесом. У курсі цивільного процесу вивчається діяльність суду під час розгляду цивільних справ.

Дуже тісно «Судові та правоохоронні органи України» пов'язані з **кримінальним процесом**, основне призначення якого – глибокий аналіз змісту діяльності всіх правоохоронних органів, що здійснюють провадження у

справах про злочини. Ця дисципліна дає уявлення про те, як повинні діяти правоохоронні органи під час розкриття злочинів, викриття осіб, винних у їх вчиненні, і призначення заходів правового впливу до таких осіб, а також під час реабілітації осіб, незаконно притягнутих до кримінальної відповідальності. Вона також дає орієнтацію, як мають взаємодіяти ці органи між собою із громадянами, інтереси яких порушені злочином. Організація правоохоронних органів значною мірою залежить від змісту діяльності, яку вони виконують, порядку (процедури) провадження конкретних дій. І, навпаки, зміст їх діяльності істотно залежить від вирішення організаційних питань, тобто від того, як, наприклад, повинні будуватися і фактично будуються відносини між прокурором і слідчим, прокурором і судом, адвокатом – і слідчим.

Висновок: Складність вивчення дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» полягає в частих змінах поточного законодавства, яке регулює статус правоохоронних і правозахисних органів, що робить підручники та посібники морально застарілими через два-три роки після видання. Тому курсант має приділити максимальну увагу самостійному дослідженню нормативної бази, зі змінами та доповненнями.

II. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ СУДОВОЇ ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття судової влади та правосуддя. Відповідно до ст.1 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» судова влада відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом. Судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав та свобод, гарантованих Конституцією та законами України, а

також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Судову діяльність можна назвати різновидом юридичної діяльності. Загалом, вона виконує функції право охорони та правозахисту. Держава наділила суди самостійністю та незалежністю. Це зроблено саме для того, щоб жодна особа, незалежно від свого статусу та займаної посади, не мала можливості впливати на рішення суду. Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом.

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства. Основним завданням судової діяльності є здійснення правосуддя, що об'єднує кілька форм судочинства, а саме: конституційне, кримінальне, адміністративне, господарське.

Реформування системи правосуддя через конституційні зміни, з одного боку, стало спробою привести судову систему у відповідність з європейськими стандартами, а з іншого, - заклало основу для оновлення суддівського корпусу.

Публічність судової діяльності суть відкритості, політичної або партійної незаангажованості судів та суддів. Суд виступає і як державна установа, яка самостійно організує розгляд судових справ, ініціює виконання судових рішень, організує своє діловодство, а також аналізує судову статистику та узагальнює судову практику. Судді розглядають звернення громадян, пов'язані із професійною судовою діяльністю. У зв'язку з цим судам надано матеріально-технічні засоби, які забезпечують автономність і публічність роботи кожного судді, тобто необхідну кількість залів засідань, конвоювання підсудних, відповідну кількість секретарів судового засідання. Суди мають створити умови для численних відвідувачів тощо. Субординаційність судової діяльності полягає в тому, що суди утворюють єдину систему із трьох судових інстанцій –

судів першої інстанції, судів апеляційної та касаційної інстанцій. Таким чином, судова діяльність полягає у розгляді та вирішенні спірних питань із захисту права, відновлення порушеного права, припинення порушення права, застосуванні заходів правового впливу, у тому числі санкцій, шляхом розгляду судових справ, аналізу судової статистики та узагальнення судової практики, а також у наданні правової допомоги відповідно до міжнародних договорів.

Поняття та засади правоохоронної діяльності

Однією з провідних функцій держави є забезпечення охорони прав та законних інтересів громадян, фізичних та юридичних осіб від протиправних посягань, забезпечення принципу законності, а також охорони встановленого в державі правопорядку. Кожне з цих завдань якраз і виконується за допомогою правоохоронної діяльності, що реалізується відповідними органами держави. Поняття правоохоронної діяльності прийнято розрізняти у вузькому і широкому значеннях. У широкому розумінні правоохоронна діяльність – це діяльність всіх державних органів та недержавних організацій щодо забезпечення дотримання прав і свобод громадян, їх реалізації, забезпечення законності та правопорядку. У вузькому розумінні правоохоронна діяльність – це діяльність спеціально уповноважених органів (державних та недержавних) з метою охорони прав і свобод громадян, правопорядку та забезпечення законності, що реалізується в установленій законом формі та в межах повноважень, наданих цим органам. Ознаки правоохоронної діяльності: 1. Правоохоронна діяльність носить владний характер, який полягає у реалізації від імені держави та на підставі наданих нею повноважень, відповідними органами та посадовими особами, їх приписи є обов'язковими для адресатів. 2. Правоохоронна діяльність реалізується не в будь-якому порядку, не будь-яким способом, а лише із застосуванням законних заходів впливу до правопорушників у встановленій формі. 3. Правоохоронна діяльність має правозастосовчий характер, не приймаються нові юридичні норми, а застосовуються вже чинні. Дії та результати дій суб'єктів правоохоронної

діяльності спрямовані на інших суб'єктів права, створюючи, змінюючи або припиняючи їх права та обов'язки 4. Реалізація правоохоронної діяльності покладається на спеціально уповноважені органи, які, для виконання правоохоронних функцій, держава наділяє коштами та матеріальними ресурсами. Правоохоронна діяльність характеризується низкою специфічних ознак: може здійснюватися тільки із застосуванням юридичних заходів впливу, до яких належать заходи державного примусу і державного стягнення. Так, до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, може бути застосоване кримінальне покарання, встановлене кримінальним кодексом, або інший передбачений законодавством захід впливу; юридичні заходи впливу, які застосовуються при здійсненні такої діяльності, повинні суворо відповідати вимогам законів, що регламентують їх застосування; реалізується у встановленому законом порядку з дотриманням певної процедури. Рішення про застосування чи незастосування юридичних заходів впливу приймаються за встановленими законом правилами, дотримання яких обов'язкове. Наслідком порушення цих правил може бути визнання прийнятого рішення незаконним і недійсним; здійснення цього виду діяльності покладено на органи, які, як правило, спеціально створюються державою з цією метою.

Отже, правоохоронна діяльність – це така державна діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу із суворим дотриманням встановленого законом порядку.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ТЕМИ 1.

Під час вивчення цієї теми важливим є з'ясування предмета «Судові та правоохоронні органи України». Основні поняття навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України». Поняття судових і правоохоронних органів України. Системи і структури правоохоронних органів України. Основні напрямки та головні риси правоохоронної і судової діяльності.

Поняття і види принципів правоохоронної діяльності. Законодавчі джерела навчальної дисципліни “Судові та правоохоронні органи України”. Класифікація джерел навчальної дисципліни “Судові та правоохоронні органи України”.

У результаті вивчення цієї теми здобувачі вищої освіти набуватимуть знання про особливості діяльності судових та правоохоронних органів, у тому числі такого органу як Національна поліція України. В межах цієї теми розкривається предмет, основні поняття і система навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України», сутність таких правових категорій як правоохоронна діяльність, напрямки (види) правоохоронної діяльності держави, правоохоронні органи та організації, правові акти про правоохоронні органи, класифікація правових актів.

**ТЕМА № 3 СУДОВА ВЛАДА І СИСТЕМА ЗАГАЛЬНИХ СУДІВ
УКРАЇНИ
(4 години)**

ПЛАН ЛЕКЦІЙ:

(Лекція 2 години)

1. Загальні засади організації судової влади
2. Система судів загальної юрисдикції
3. Місцеві суди

(Лекція 2 години)

4. Апеляційні суди
5. Вищі спеціалізовані суди
6. Верховний Суд України

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 №2453-VI. Дата оновлення: 04.12.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 10.08.2019)
2. Про Вищу Раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII-ВР. Дата оновлення: 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19> (дата звернення: 10.08.2019)
3. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 04.06.2015 р. №192-19-ВР Дата оновлення: 05.01.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19> (дата звернення: 11.08.2019)
4. Про вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. №2447-VII. Дата оновлення: 07.06.2018. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2447-19> (дата звернення: 13.08.2019)
5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. №1401-19-ВР . Відомості Верховної Ради. 2016. №30. 141 с.
6. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. №1618-15-ВР. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 13.10.2019)
7. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001р. №2141-III. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 13.08.2019)
8. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.08.2019)
9. Господарський Кодекс України від 16.01.2013 № 436-IV. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.08.2019).
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073¹-X. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 13.12.2019)

ВСТУП

Поняття «судова влада» та його розуміння різними вченими, виокремлюються такі специфічні конституційно-правові риси судової влади в Україні: судова влада, поряд з законодавчою та виконавчою владою, є однією з трьох самостійних гілок державної влади; єдиним первинним суб'єктом судової влади як виду державної є Український народ, а похідним суб'єктом – суди і судді (відповідно до ч. 1 ст. 5 Конституції України); опосередковано (шляхом делегування владних повноважень, що належать Українському народу) судова влада здійснюється спеціально створеними та уповноваженими особами й органами – судьями (одноособово) та судами (колегіально); судова влада може поширювати свій владний вплив на будь-які правові відносини в державі; перелік об'єктів владного впливу судової влади не є вичерпним; владний вплив судової влади здійснюється лише щодо правовідносин (права матеріального) та лише у наперед визначених правових формах (процесуальне право); судова влада виражається у формі судочинства, змістом якого є здійснення правосуддя; функції судової влади є виключними, тобто не можуть делегуватися жодному іншому органу чи особі; принцип первинного народовладдя та ознака державності проявляються в реалізації судової влади тим, що рішення судів проголошуються ім'ям України та є обов'язковими до виконання на всій території України; судовій владі належить функція контролю за рішеннями та діями органів законодавчої та виконавчої влади.

І. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства. Суди відповідно до ст. 6 Конституції є самостійною гілкою влади і діють незалежно від законодавчої і виконавчої влади.

Згідно з Конституцією (ст. 124) судочинство в Україні здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції, при цьому суди загальної юрисдикції утворюють систему судів, а Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.

Судова система – це сукупність всіх судів, об'єднаних між собою у відповідності з їх компетенцією, завданнями і цілями організації та функціонування, яка побудована на принципі територіальності, спеціалізації та ґрунтується на конституційних засадах правосуддя.

Положення щодо Конституційного Суду України будуть розглянуті в окремій лекції, тому слід зупинитися на загальних засадах організації судів загальної юрисдикції.

Згідно ст. 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 2016 року, **завданням суду є:**

- здійснення правосуддя на засадах верховенства права;
- забезпечення кожному права на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Правовою основою діяльності судів загальної юрисдикції та діяльності судів, що входять до цієї системи, є:

- Конституція України від 28 червня 1996 року;
- Закон України «Про судоустрій і статус суддів» 2 червня 2016 року №1402-VIII;

Про Вищу Раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII-ВР.

Законопроект положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему (не чинний)

- Закони, які регулюють порядок здійснення окремих видів судочинства (Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства, Кодекс України про адміністративні правопорушення);

Суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Але, у випадках, визначених законом, а також за рішенням зборів суддів відповідного суду може запроваджуватися і спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ.

У місцевих загальних судах та апеляційних судах діє спеціалізація суддів із здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Суд утворюється і ліквідується законом. Проект закону про утворення чи ліквідацію суду вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Підставами для утворення чи ліквідації суду є зміна визначеної Законом «Про судоустрій і статус суддів» 2016 року системи судоустрою, необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації видатків державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою.

Утворення суду може відбуватися шляхом створення нового суду або реорганізації (злиття, поділу) судів.

Кількість суддів у суді визначає Державна судова адміністрація України за погодженням з *Вищою радою правосуддя* з урахуванням судового навантаження та в межах видатків, визначених у Державному бюджеті України на утримання судів та оплату праці суддів.

Місцезнаходження, територіальна юрисдикція і статус суду визначаються з урахуванням принципів територіальності, спеціалізації та інстанційності.

Розгляд справ в судах здійснюється *суддею одноособово*, а у випадках, визначених процесуальним законом, – *колегією суддів*, а також за участю *присяжних*.

Визначення судді або колегії суддів для розгляду конкретної справи здійснюється *Єдиною судовою інформаційною-телекомунікаційною системою* у порядку, визначеному процесуальним законом.

Справи розподіляються з урахуванням:

- спеціалізації суддів;
- навантаження кожного судді;
- заборони брати участь у перегляді рішень для судді, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого порушується питання (крім перегляду за нововиявленими обставинами);
- перебування суддів у відпустці, відсутності у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, у відрядженні, а також в інших передбачених законом випадках, у яких суддя не може здійснювати правосуддя або брати участь у розгляді судових справ.

У разі розгляду справи за участю присяжних їх персональний склад визначається за допомогою Єдиною судовою інформаційною-телекомунікаційною системою, якщо інше не встановлено законом.

Автоматизована система не застосовується для визначення судді (складу колегії суддів, якщо справа розглядається колегіально) для розгляду конкретної справи виключно у разі настання обставин, які об'єктивно унеможливили її функціонування та тривають понад п'ять робочих днів. Особливості розподілу судових справ у таких випадках визначаються Положенням про Єдину судову інформаційну телекомунікаційну систему.

Вказане Положення затверджується Вищою радою правосуддя за поданням Державної судової адміністрації України та після консультацій з Радою суддів України.

Здійснюючи правосуддя, суди організовують свою діяльність на таких принципах:

Незалежність судів. Зміст цього принципу полягає в тому, що, здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права.

Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом.

Право на справедливий суд. Зміст цього принципу полягає в наданні реальної можливості кожній особі звернутися до суду для захисту своїх прав, свобод або законних інтересів. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена.

Право на повноважний суд. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до юрисдикції якого вона віднесена процесуальним законом. Суддя розглядає справи, одержані згідно з порядком розподілу судових справ, установленим відповідно до закону. На розподіл судових справ між суддями не може впливати бажання судді чи будь-яких інших осіб.

Рівність перед законом і судом. Правосуддя в Україні здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак.

Професійна правнича допомога при реалізації права на справедливий суд. Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, визначених законом, держава забезпечує надання професійної правничої допомоги безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав та особи, яка надає правничу допомогу. Для надання професійної правничої допомоги діє адвокатура. Забезпечення права на захист від кримінального обвинувачення та

представництвом суді здійснюється адвокатом, за винятком випадків, установлених законом.

Гласність і відкритість судового процесу. Розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, установлених процесуальним законом.

Учасники судового процесу та інші особи, присутні на відкритому судовому засіданні, можуть використовувати портативні аудіотехнічні засоби. Проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відеозапису, а також транслявання судового засідання допускається за рішенням суду.

Незалежно від того, відкрито чи закрито проводилося слухання справи, ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Кожен, хто не є стороною у справі, має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом.

Мова судочинства і діловодства в судах. Судочинство і діловодство в судах України провадиться державною мовою. Державною мовою в Україні визнана українська мова (ст. 10 Конституції України)

Водночас, суди забезпечують рівність прав громадян у судовому процесі за мовною ознакою. Використовуючи державну мову в процесі судочинства, суди мають гарантувати право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють.

У судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» в порядку, встановленому процесуальним законом.

Обов'язковість судових рішень. Судове рішення, яким закінчується розгляд справи в суді, ухвалюється іменем України. Судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для

інших судів визначається законом. Невиконання судових рішень має наслідком юридичну відповідальність, установлену законом.

Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права.

Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права. Суд має право відступити від правової позиції, викладеної Верховним Судом, тільки з одночасним наведенням відповідних мотивів.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи не можуть приймати рішення, які скасовують судові рішення або зупиняють їх виконання.

Право на перегляд справи та оскарження судового рішення. Учасники судового процесу та інші особи мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення.

Таким чином, предметна ознака судової влади втілюється в потрібному напрямі функціонування правосуддя, яке шляхом вирішення юридичних справ сприяє судовому здійсненню прав і свобод особи в суспільстві - реалізації законності і справедливості в державі.

II. СИСТЕМА СУДДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Суди загальної юрисдикції являють собою єдину систему. Єдність цієї системи забезпечується:

- єдиним статусом суддів;
- обов'язковістю для всіх судів правил судочинства, визначених законом;
- єдністю судової практики;

- обов'язковістю виконання на території України судових рішень;
- єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності судів;
- фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України;
- вирішенням питань внутрішньої діяльності судів органами суддівського самоврядування.

Систему судоустрою складають:

- 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд.

Для розгляду окремих категорій справ в системі судоустрою діють Вищі спеціалізовані суди, як суди першої інстанції з розгляду визначених категорій справ: *Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду*, перегляд рішень яких буде здійснюватися Верховним Судом.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

У складі Верховного Суду діють п'ять структурних підрозділів:

- Велика Палата Верховного Суду,
- Касаційний адміністративний суд,
- Касаційний господарський суд,
- Касаційний кримінальний суд,
- Касаційний цивільний суд.

До складу кожного касаційного суду входять судді відповідної спеціалізації. У кожному касаційному суді утворюються судові палати з розгляду окремих категорій справ з урахуванням спеціалізації суддів.

Судоустрій будується за принципами:

- територіальності; спеціалізації; інстанційності.

Територіальний принцип наближує суди до населення, а *спеціалізація* діяльності судів дає їм змогу зосередитися на окремих галузях законодавства (господарського, адміністративного), на специфічних правовідносинах, які розглядаються судами, і, отже, підвищувати кваліфікацію суддів і якість роботи судів.

Принцип територіальності проявляється у тому, що юрисдикція кожного суду розповсюджується на чітко визначену адміністративно-територіальну одиницю України. Саме територіальна юрисдикція судів покладається в основу їх власної назви. Щодо Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів, то їх юрисдикція охоплює всю територію України.

Принцип спеціалізації. Відповідно до цього принципу система судів загальної юрисдикції розділяється на окремі спеціалізовані юрисдикції (сфери судочинства), виділені за галуззю права, яка їх регулює (цивільна, кримінальна, господарська, адміністративна юрисдикції та юрисдикція щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення).

В порядку *цивільного судочинства* розглядають:

- справи щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин;

В порядку *кримінального судочинства* розглядають:

- кримінальні справи (справи про суспільно-небезпечні діяння, передбачені Кримінальним кодексом України);

- подання та клопотання слідчого, прокурора про проведення слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

- скарги на рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора в ході досудового розслідування кримінальних проваджень.

В порядку *господарського судочинства* розглядають:

- справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів, у тому числі щодо приватизації майна, та з інших підстав (крім спорів про приватизацію державного житлового фонду; спорів, що виникають при погодженні стандартів та технічних умов; спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін;

- справи про банкрутство;

- справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції;

- справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи, крім трудових спорів;

- справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери;

- справи у спорах, що виникають із земельних відносин, в яких беруть участь суб'єкти господарської діяльності, за винятком тих, що віднесено до компетенції адміністративних судів;

- справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушено справу про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником;

стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів, пов'язаних із визначенням та сплатою (стягненням) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також справ у спорах про визнання недійсними правочинів (договорів), якщо з відповідним позовом звертається на виконання своїх повноважень контролюючий орган, визначений Податковим кодексом України;

- справи за заявами про затвердження планів санації боржника до порушення справи про банкрутство.

В порядку адміністративного судочинства

розглядають справи про спори, що виникають у зв'язку з здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, а також у зв'язку з публічним формуванням суб'єкта владних повноважень шляхом виборів або референдуму.

Юрисдикція у справах про адміністративні правопорушення.

В рамках цієї юрисдикції розглядаються справи про діяння, що заборонені Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Загальні суди загальної юрисдикції розглядають:

- цивільні справи;
- кримінальні справи;
- справи про адміністративні правопорушення.

Адміністративні суди розглядають адміністративні справи (за винятком тих, які в першій інстанції розглядають місцеві загальні суди).

У місцевих загальних судах та апеляційних судах діє спеціалізація суддів із здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Принцип інстанційності. Під час здійснення судочинства існує потенційна небезпека судових помилок, які допускаються як неумисно, так і умисно. З метою своєчасного виправлення цих помилок в Україні і створена інстанційна система.

Суди першої інстанції розглядають справи вперше. При розгляді справ вони вирішують дві умовні категорії питань: «питання факту» та «питання права». При вирішенні «питань факту» шляхом дослідження доказів суд встановлює дійсні обставини справи. Після встановлення цих обставин їм дається юридична оцінка (вирішуються «питання права»): вирішується чи підпадають обставини справи під ознаки конкретного правопорушення, а якщо підпадають, то які заходи впливу слід застосувати до особи, яка його вчинила.

Суди апеляційної інстанції здійснюють перегляд рішень, що винесені місцевими судами. При цьому апеляційний суд уповноважений вирішувати як «питання факту» з «питаннями права», так і тільки «питання права». **Прикладом** вирішення обох типів питань є ситуація коли засуджена за порушення правил безпеки дорожнього руху (ст. 286 Кримінального кодексу України) особа в апеляційній скарзі посилається на те, що судом не взято до уваги докази, які свідчили, що потерпілий рухався за межами населеного пункту в темну пору доби з вимкненим світлом фар, а тому засуджена особа об'єктивно не мала можливості запобігти зіткненню. Якщо апеляційний суд візьме до уваги ці доводи (по-іншому вирішить «питання факту»), результатом цього буде інша кваліфікація діяння засудженого (нове вирішення «питання права»). **Прикладом** вирішення апеляційним судом лише «питання права» може бути ситуація, коли у скарзі не ставиться питання про повторний розгляд обставин справи, а лише вказується, що з урахуванням усіх пом'якшуючих обставин засуджений заслуговує на більш м'яке покарання, ніж те, що призначено судом першої інстанції.

Верховний Суд України здійснює правосуддя і як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом.

III. МІСЦЕВІ СУДИ

Місцевий суд є судом першої інстанції і розглядає справи, віднесені процесуальним законом до його підсудності (з урахуванням принципів територіальності, інстанційності та спеціалізації).

На території України паралельно функціонують три мережі місцевих судів:

- загальні;
- господарські;
- адміністративні місцеві суди.

Місцевими *загальними судами* є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах). Вони розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи (окрему категорію), а також справи про адміністративні правопорушення.

Місцевими *господарськими судами* є окружні господарські суди. Вони розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності.

Місцевими *адміністративними судами* є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом. Вони розглядають справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи).

Склад місцевого суду.

До складу місцевого суду входять:

- голова суду;
- заступник або заступники голови суду;
- судді місцевого суду.

Суддя місцевого суду здійснює правосуддя в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом.

З числа суддів місцевого загального суду обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав,

свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, визначеному процесуальним законом.

Так, до *повноважень слідчого судді* віднесено:

- розглядати клопотання про надання дозволу на застосування таких заходів забезпечення кримінального провадження:
- розглядати клопотання про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій (за винятком негласних слідчих (розшукових) дій, дозвіл на проведення яких дається апеляційним судом);
- розглядати скарги на рішення, дій та бездіяльність слідчого і прокурора під час проведення ними досудового розслідування.

Кількість слідчих суддів визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду.

Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. До обрання слідчого судді відповідного суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду.

Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

У місцевих загальних судах також діє спеціалізація *суддів із здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх*. Судді (суддя), уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обираються з числа суддів відповідного суду зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно.

Кількість суддів, уповноважених здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду.

Суддею, уповноваженим здійснювати кримінальне *провадження щодо неповнолітніх*, може бути обрано суддю зі стажем роботи суддею не менше десяти років, досвідом здійснення кримінального провадження в суді і високими морально-діловими та професійними якостями. У разі відсутності в суді суддів з необхідним стажем роботи суддя, уповноважений здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обирається з числа суддів, які мають найбільший стаж роботи на посаді судді.

Судді, уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, не звільняються від виконання обов'язків судді відповідної інстанції, проте здійснення ними таких повноважень ураховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

Голова місцевого суду. Посада голови місцевого суду є адміністративною посадою. Однак перебування особи на посаді голови суду не звільняє його від здійснення повноважень судді відповідного суду.

Повноваження Голови місцевого суду:

- представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;
- визначає адміністративні повноваження заступника голови місцевого суду;
- контролює ефективність діяльності апарату суду, погоджує призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду, а також вносить подання про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

- видає на підставі акта про призначення судді на посаду, переведення судді, звільнення судді з посади, а також у зв'язку з припиненням повноважень судді відповідний наказ;
- повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів у суді у триденний строк з дня їх утворення;
 - забезпечує виконання рішень зборів суддів місцевого суду;
- організовує ведення в суді судової статистики та інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;
- сприяє виконанню вимог щодо підвищення кваліфікації суддів місцевого суду;
- вносить на розгляд зборів суду пропозиції щодо кількості та персонального складу слідчих суддів;
 - здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова місцевого суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

У разі відсутності голови місцевого суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення – *заступник голови суду*, який має більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду – суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді.

Заступник голови місцевого суду здійснює адміністративні повноваження, визначені головою суду.

Голова місцевого суду, його заступники *обираються на посади* зборами суддів відповідного суду з числа суддів цього суду шляхом таємного голосування більшістю від кількості суддів відповідного суду строком на три роки, але не більш як на строк повноважень судді, у порядку, визначеному законом.

Голова місцевого суду та його заступники можуть бути *достроково звільнені з посади* за ініціативою не менш як однієї третьої від загальної

кількості суддів відповідного суду шляхом таємного голосування не менше як двома третинами суддів цього суду.

Підставою для звільнення судді з адміністративної посади є його заява або триваюче незадовільне виконання обов'язків голови суду, заступника голови суду відповідно, систематичне або грубе одноразове порушення закону при їх виконанні.

Суддя, якого достроково звільнено з адміністративної посади в суді (крім звільнення з адміністративної посади за його заявою), не може бути обраний на будь-яку адміністративну посаду в судах протягом двох років з дня такого дострокового звільнення.

Звільнення з посади судді, припинення його повноважень як судді, а також закінчення строку, на який суддю обрано на адміністративну посаду в суді, припиняє його повноваження на адміністративній посаді.

Суддя, обраний на адміністративну посаду, не може обіймати одну адміністративну посаду відповідного суду більш як два строки поспіль, якщо інше не передбачено законом.

У суді, кількість суддів в якому перевищує десять суддів, може бути обраний один заступник голови суду, а в суді, кількість суддів в якому перевищує тридцять суддів, – не більше двох заступників голови суду.

Перебування судді на адміністративній посаді в суді не звільняє його від здійснення повноважень судді відповідного суду, передбачених Законом.

Висновок: Місцевий суд є основною ланкою в системі судів загальної юрисдикції. Суди саме цього рівня розглядають усі кримінальні, цивільні, господарські та адміністративні справи, за винятком тих, які віднесено законодавством до компетенції інших судів.

Лекція № 2 з теми № 3 (2 год.)

IV. АПЕЛЯЦІЙНІ СУДИ

Апеляційні суди діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суди першої інстанції, з розгляду

цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.

Апеляційними судами з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є *апеляційні суди*, які утворюються в апеляційних округах.

Апеляційними судами з розгляду господарських справ, апеляційними судами з розгляду адміністративних справ є відповідно *апеляційні господарські суди та апеляційні адміністративні суди*, які утворюються у відповідних апеляційних округах.

Повноваження апеляційного суду:

- 1) здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом;
- 2) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики відповідні місцеві суди, Верховний Суд;
- 3) надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

До складу апеляційного суду входять:

- голова суду;
- заступник (ки) голови суду;
- судді.

У складі апеляційного суду також можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ.

Судову палату очолює секретар судової палати, який обирається з числа суддів цього суду строком на три роки.

Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про обрання секретаря судової палати приймаються зборами суддів апеляційного суду за пропозицією голови суду.

Секретар судової палати:

- 1) організовує роботу відповідної палати;
- 2) контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати;
- 3) інформує збори суддів апеляційного суду про діяльність судової палати.

Суддя апеляційного суду. Суддя апеляційного суду здійснює судочинство в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом.

Слідчий суддя апеляційного суду здійснює судовий контроль за дотриманням прав людини при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Повноваження слідчого судді в апеляційному суді виконує голова апеляційного суду або інший суддя апеляційного суду, якого визначить голова суду для розгляду конкретного клопотання.

Суддею апеляційного суду може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя в апеляційному суді, а також відповідає одній із таких вимог:

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років;
- 2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката, в тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1-3 цієї частини, щонайменше сім років.

Голова апеляційного суду:

- 1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

2) визначає адміністративні повноваження заступників голови апеляційного суду;

3) контролює ефективність діяльності апарату суду, погоджує призначення на посади керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду, вносить застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

4) видає на підставі акта про призначення судді на посаду, переведення судді, звільнення судді з посади, а також у зв'язку з припиненням повноважень судді відповідний наказ;

5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів у апеляційному суді у триденний строк з дня їх утворення;

6) забезпечує виконання рішень зборів суддів апеляційного суду;

7) організовує ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;

8) сприяє виконанню вимог щодо підтримання кваліфікації суддів апеляційного суду та підвищення їхнього професійного рівня;

9) здійснює повноваження слідчого судді та призначає з числа суддів апеляційного суду суддів (суддю) для здійснення таких повноважень у випадках, визначених процесуальним законом;

10) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова апеляційного суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

У разі відсутності голови апеляційного суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення – заступник голови суду, який має

більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду – суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді.

Заступник голови апеляційного суду здійснює адміністративні повноваження, визначені головою суду.

Голова апеляційного суду, його заступники обираються на посади зборами суддів відповідного суду з числа суддів цього суду таємного голосування більшістю від кількості суддів відповідного суду строком на три роки, але не більш як на строк повноважень судді, у порядку, визначеному законом.

Голова апеляційного суду, його заступники можуть бути достроково звільнені з посади за ініціативою не менш як однієї третьої від загальної кількості суддів відповідного суду шляхом таємного голосування не менше як двома третинами суддів цього суду.

Підставою для звільнення судді з адміністративної посади є його заява або триваюче незадовільне виконання обов'язків голови суду, заступника голови суду відповідно, систематичне або грубе одноразове порушення закону при їх виконанні.

Суддя, якого достроково звільнено з адміністративної посади в суді (крім звільнення з адміністративної посади за його заявою), не може бути обраний на будь-яку адміністративну посаду в судах протягом двох років з дня такого дострокового звільнення.

Звільнення з посади судді, припинення його повноважень як судді, а також закінчення строку, на який суддю обрано на адміністративну посаду в суді, припиняє його повноваження на адміністративній посаді.

Суддя, обраний на адміністративну посаду, не може обіймати одну адміністративну посаду відповідного суду більш як два строки поспіль, якщо інше не передбачено законом.

У суді, кількість суддів в якому перевищує десять суддів, може бути обраний один заступник голови суду, а в суді, кількість суддів в якому перевищує тридцять суддів, – не більше двох заступників голови суду.

Перебування судді на адміністративній посаді в суді не звільняє його від здійснення повноважень судді відповідного суду, передбачених Законом.

V. ВИЩІ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ СУДИ

1. У системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої інстанції з розгляду окремих категорій справ.

Вищими спеціалізованими судами є:

- 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності¹;
- 2) Вищий антикорупційний суд.

Вищі спеціалізовані суди розглядають справи, які віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом.

У складі вищого спеціалізованого суду можуть утворюватися судові палати.

Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про обрання секретаря судової палати приймаються зборами суддів відповідного вищого спеціалізованого суду за пропозицією голови суду.

Судову палату очолює секретар судової палати, який обирається з числа суддів цього суду строком на три роки.

Секретар судової палати:

- 1) організує роботу відповідної палати;
- 2) контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати;
- 3) інформує збори суддів відповідного вищого спеціалізованого суду про діяльність судової палати.

Повноваження вищого спеціалізованого суду

- 1) здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах та в порядку, визначених процесуальним законом;

¹ Розглядає спори у сфері захисту інтелектуальної власності.

2) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд;

3) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Суддя вищого спеціалізованого суду

Суддею Вищого суду з питань інтелектуальної власності може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також відповідає одній із таких вимог:

1) має стаж роботи на посаді судді не менше трьох років;

2) має досвід професійної діяльності представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) щонайменше п'ять років;

3) має досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше п'ять років;

4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1 – 3 цієї частини, щонайменше п'ять років.

Суддею Вищого антикорупційного суду може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому антикорупційному суді, а також відповідає іншим вимогам, встановленим законом.

Суддя вищого спеціалізованого суду здійснює правосуддя в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом.

Голова вищого спеціалізованого суду:

1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями;

2) визначає адміністративні повноваження заступників голови вищого спеціалізованого суду;

3) контролює ефективність діяльності апарату суду, погоджує призначення на посади керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду, вносить подання про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

4) видає на підставі акта про призначення судді на посаду, переведення судді, звільнення судді з посади, а також у зв'язку з припиненням повноважень судді відповідний наказ;

5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів у суді у триденний строк з дня їх утворення;

6) забезпечує виконання рішень зборів суддів вищого спеціалізованого суду;

7) організовує ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;

8) сприяє виконанню вимог щодо підтримання кваліфікації суддів вищого спеціалізованого суду та підвищення їхнього професійного рівня;

9) здійснює інші повноваження, визначені законом.

2. Голова вищого спеціалізованого суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

3. У разі відсутності голови вищого спеціалізованого суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення – заступник голови суду, який має більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду – суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді.

Заступник голови вищого спеціалізованого суду здійснює адміністративні повноваження, визначені головою суду.

Обрання та звільнення з посад

Голова вищого спеціалізованого суду, його заступники *обираються* на посади зборами суддів відповідного суду з числа суддів цього суду шляхом таємного голосування більшістю від кількості суддів відповідного суду строком на три роки, але не більш як на строк повноважень судді, у порядку, визначеному законом.

Голова вищого спеціалізованого суду, його заступники можуть бути *достроково звільнені* з посади за ініціативою не менш як однієї третьої від загальної кількості суддів відповідного суду шляхом таємного голосування не менше як двома третинами суддів цього суду.

Підставою для звільнення судді з адміністративної посади є його заява або триваюче незадовільне виконання обов'язків голови суду, заступника голови суду відповідно, систематичне або грубе одноразове порушення закону при їх виконанні.

Суддя, якого достроково звільнено з адміністративної посади в суді (крім звільнення з адміністративної посади за його заявою), не може бути обраний на будь-яку адміністративну посаду в судах протягом двох років з дня такого дострокового звільнення.

Звільнення з посади судді, припинення його повноважень як судді, а також закінчення строку, на який суддю обрано на адміністративну посаду в суді, припиняє його повноваження на адміністративній посаді.

Суддя, обраний на адміністративну посаду, не може обіймати одну адміністративну посаду відповідного суду більш як два строки поспіль, якщо інше не передбачено законом.

Перебування судді на адміністративній посаді в суді не звільняє його від здійснення повноважень судді відповідного суду, передбачених Законом.

VI. ВЕРХОВНИЙ СУД

Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом.

Повноваження Верховного Суду:

1) здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом;

2) здійснює аналіз судової статистики, узагальнення судової практики;

3) надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою;

4) надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;

5) звертається до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України;

6) забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом;

7) забезпечує апеляційні та місцеві суди методичною інформацією з питань правозастосування;

8) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Нормативно-правові акти, якими у своїй діяльності керується Верховний суд :

У Касаційному адміністративному суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо:

- 1) податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- 2) захисту соціальних прав;
- 3) виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

У Касаційному господарському суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо (про):

- 1) банкрутство;
- 2) захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством;
- 3) корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів.

Інші палати у касаційних судах створюються за рішенням зборів суддів касаційного суду.

*У Верховному Суді діє **Пленум Верховного Суду** для вирішення питань, визначених Конституцією України та цим Законом. Склад і порядок діяльності Пленуму Верховного Суду визначаються цим Законом.*

Вимоги до судді Верховного Суду

Суддею Верховного Суду може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Верховному Суді, а також **відповідає одній із таких вимог:**

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше десяти років;
- 2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше десять років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше десять років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1 – 3 цієї частини, щонайменше десять років.

Повноваження судді Верховного Суду:

- 1) здійснює правосуддя в порядку, встановленому процесуальним законом;
- 2) бере участь у розгляді питань, що виносяться на засідання Пленуму Верховного Суду;
- 3) аналізує судову практику, бере участь у її узагальненні;
- 4) бере участь у розгляді питань, що виносяться на збори суддів відповідного касаційного суду, та здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова Верховного Суду

Верховний Суд очолює Голова Верховного Суду, якого обирає на посаду та звільняє з посади шляхом таємного голосування Пленум Верховного Суду з числа суддів Верховного Суду в порядку, встановленому цим Законом.

Повноваження Голови Верховного Суду:

- 1) представляє Верховний Суд як найвищий суд у системі судоустрою України у зносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями;
- 2) визначає адміністративні повноваження заступника Голови Верховного Суду;
- 3) скликає Пленум Верховного Суду; вносить на розгляд Пленуму подання щодо обрання на посаду секретаря Пленуму; вносить на розгляд Пленуму питання та головує на його засіданнях;
- 4) контролює ефективність діяльності апарату Верховного Суду, погоджує призначення на посаду керівника апарату суду та його першого заступника, вносить подання про застосування до керівника апарату суду та його першого заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;
- 5) інформує Пленум Верховного Суду про діяльність Верховного Суду;

б) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова Верховного Суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

Голова Верховного Суду за посадою входить до складу Вищої ради правосуддя.

У разі відсутності Голови Верховного Суду його адміністративні повноваження здійснює заступник Голови Верховного Суду. У разі відсутності заступника Голови Верховного Суду адміністративні повноваження Голови Верховного Суду здійснює суддя, який має більший стаж роботи на посаді судді Верховного Суду.

Порядок обрання Голови Верховного Суду

1. Пленум Верховного Суду обирає Голову Верховного Суду на посаду та звільняє його з посади більшістю голосів від загального складу Пленуму шляхом таємного голосування.

2. Голова Верховного Суду обирається з числа суддів Верховного Суду строком на чотири роки, з правом обіймати посаду Голови Верховного Суду не більше двох строків поспіль.

3. Голова Верховного Суду не може одночасно обіймати будь-яку іншу адміністративну посаду.

4. Пленум Верховного Суду з питання обрання Голови Верховного Суду скликається не пізніше одного місяця з дня припинення повноважень попереднього Голови Верховного Суду.

5. Звільнення з посади судді Верховного Суду та припинення його повноважень, закінчення строку, на який суддю обрано Головою Верховного Суду, припиняє його повноваження як Голови Верховного Суду.

6. Повноваження Голови Верховного Суду також припиняються достроково внаслідок висловлення йому недовіри Пленумом Верховного Суду.

7. Процедура обрання на посаду Голови Верховного Суду та звільнення його з посади встановлюється Регламентом Пленуму Верховного Суду, що затверджується Пленумом. Зміна регламентної процедури менше ніж за шість

місяців до закінчення строку повноважень Голови Верховного Суду не допускається.

Порядок дострокового звільнення з посади Голови Верховного Суду:

1. Голова Верховного Суду може бути достроково звільнений з посади з підстав, установлених законом.

2. Порядок дострокового припинення повноважень Голови Верховного Суду внаслідок висловлення йому недовіри Пленумом Верховного Суду визначається виключно Законом України «Про судоустрій та статус суддів» 2016 року. Регламент Пленуму Верховного Суду щодо цього порядку не застосовується.

3. Питання про висловлення недовіри Голові Верховного Суду розглядається Пленумом Верховного Суду за поданням не менш як однієї третини від складу Пленуму Верховного Суду, скріпленим їх підписами. Подання має бути вмотивованим.

4. Для проведення Пленуму Верховного Суду з питання висловлення недовіри Голові Верховного Суду судді, визначені в частині третій цієї статті, створюють організаційний комітет та призначають його голову і заступника, про що складається протокол.

5. Організаційний комітет забезпечує підготовку і проведення Пленуму Верховного Суду з питання висловлення недовіри Голові Верховного Суду у двадцятиденний термін з дня його створення. Учасники засідання Пленуму Верховного Суду повідомляються організаційним комітетом про день і час скликання Пленуму Верховного Суду та питання, що виноситься на його розгляд, з надсиланням відповідних матеріалів у порядку, встановленому цим Законом. Внесення до порядку денного Пленуму Верховного Суду інших питань, крім висловлення недовіри Голові Верховного Суду, забороняється.

6. Засідання Пленуму Верховного Суду з питання висловлення недовіри Голові Верховного Суду є повноважним за умови присутності на ньому більше половини суддів від складу Пленуму Верховного Суду. На засіданні Пленуму

Верховного Суду головує голова організаційного комітету, а в разі його відсутності – заступник голови організаційного комітету.

7. Головуючий вносить на затвердження Пленуму Верховного Суду пропозиції щодо секретаря засідання Пленуму Верховного Суду, персонального складу лічильної комісії, а також форми бюлетеня та протоколу голосування, які затверджуються відкритим голосуванням.

8. Питання про висловлення недовіри Голові Верховного Суду розглядається за участю Голови Верховного Суду або без його участі. Голова Верховного Суду по суті порушених питань може також надати письмові пояснення, які висвітлюються ним або уповноваженою ним особою на засіданні Пленуму Верховного Суду.

9. Організаційний комітет визначає порядок проведення засідання і процедуру голосування з урахуванням вимог цього Закону і здійснює контроль за їх дотриманням.

10. Рішення про висловлення недовіри Голові Верховного Суду приймається шляхом таємного голосування більшістю голосів від складу Пленуму Верховного Суду.

11. Рішення про висловлення недовіри Голові Верховного Суду оформлюється Постановою Пленуму Верховного Суду, яка підписується головуючим та секретарем засідання, обраним Пленумом Верховного Суду за пропозицією головуючого.

12. Висловлення недовіри Голові Верховного Суду не позбавляє його повноважень судді Верховного Суду. У разі дострокового припинення повноважень Голови Верховного Суду обрання Голови Верховного Суду здійснюється в порядку, встановленому цим Законом.

13. Питання про недовіру Голові Верховного Суду не може повторно ініціюватися протягом року з дня його розгляду на засіданні Пленуму Верховного Суду.

14. Порядок звільнення з посади Голови Верховного Суду з підстав, не пов'язаних із висловленням йому недовіри Пленумом Верховного Суду, визначається законом та Регламентом Пленуму Верховного Суду.

Заступник Голови Верховного Суду обирається на посаду строком на чотири роки та звільняється з посади Пленумом Верховного Суду. Рішення про його обрання на посаду та про звільнення з посади приймається більшістю голосів від загального складу Пленуму Верховного Суду шляхом таємного голосування.

Заступник Голови Верховного Суду може бути достроково звільнений з посади у порядку, встановленому Регламентом Пленуму Верховного Суду.

Повноваження судових палат касаційного суду:

- 1) здійснюють правосуддя в порядку, встановленому процесуальним законом;
- 2) аналізують судову статистику та вивчають судову практику;
- 3) здійснюють інші повноваження, визначені законом.

Персональний склад судових палат та кількість суддів у судових палатах визначається зборами суддів відповідного касаційного суду.

Судову палату очолює секретар судової палати, який обирається на посаду строком на чотири роки та звільняється з посади більшістю голосів суддів відповідної судової палати шляхом таємного голосування.

У разі відсутності секретаря судової палати його обов'язки виконує суддя палати, який має найбільший стаж роботи на посаді судді відповідного касаційного суду.

Велика Палата Верховного Суду

Велика Палата Верховного Суду є постійно діючим колегіальним органом Верховного Суду, до складу якого входить двадцять один суддя Верховного Суду.

Повноваження Великої Палати Верховного Суду:

1) у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права;

2) діє як суд апеляційної інстанції у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції;

3) аналізує судову статистику та вивчає судову практику, здійснює узагальнення судової практики;

4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Судді Верховного Суду обираються до Великої Палати зборами суддів відповідних касаційних судів з числа суддів таких касаційних судів.

Кожен касаційний суд у складі Верховного Суду обирає по п'ять суддів до Великої Палати Верховного Суду. До складу Великої Палати Верховного Суду також входить Голова Верховного Суду за посадою.

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, здійснює повноваження судді Великої Палати Верховного Суду протягом трьох років (крім Голови Верховного Суду), але не більше двох строків поспіль.

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, а також Голова Верховного Суду не здійснюють правосуддя у відповідному касаційному суді.

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, не може бути обраний на будь-які адміністративні посади, окрім посади Секретаря Великої Палати Верховного Суду.

Секретар Великої Палати Верховного Суду обирається з числа суддів Великої Палати строком на три роки та звільняється з посади Великою Палатою шляхом таємного голосування більшістю голосів.

Звільнення з посади судді та припинення його повноважень, закінчення строку, на який суддю обрано Секретарем Великої Палати Верховного Суду чи до Великої Палати, припиняє його повноваження як Секретаря Великої Палати Верховного Суду.

Секретар Великої Палати:

- 1) організовує роботу Великої Палати і головує на її пленарних засіданнях;
- 2) організовує аналіз судової статистики, вивчення і узагальнення судової практики;
- 3) інформує Пленум Верховного Суду про діяльність Великої Палати;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

11. Засідання Великої Палати Верховного Суду вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше ніж дві третини її складу.

Пленум Верховного Суду - є колегіальним органом, до складу якого входять усі судді Верховного Суду.

Повноваження Пленуму Верховного Суду:

- 1) обирає на посади та звільняє з посад Голову Верховного Суду та заступника Голови Верховного Суду у порядку, встановленому цим Законом;
- 2) обирає з числа суддів Верховного Суду за поданням Голови Верховного Суду та увільняє від виконання обов'язків секретаря Пленуму Верховного Суду;
- 3) заслуховує інформацію Голови Верховного Суду про його діяльність, Секретаря Великої Палати Верховного Суду про діяльність Палати;
- 4) надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою України;
- 5) приймає рішення про звернення до Конституційного Суду України з питань конституційності законів та інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції;
- 6) надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, в яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;

- 7) затверджує Регламент Пленуму Верховного Суду;
- 8) затверджує Положення про Науково-консультативну раду при Верховному Суді та її склад;
- 9) затверджує склад редакційної колегії офіційного друкованого органу Верховного Суду;
- 10) затверджує бюджетний запит Верховного Суду;
- 10-1) з метою забезпечення однакового застосування норм права при вирішенні окремих категорій справ узагальнює практику застосування матеріального і процесуального законів, систематизує та забезпечує оприлюднення правових позицій Верховного Суду з посиланням на судові рішення, в яких вони були сформульовані;
- 10-2) за результатами аналізу судової статистики та узагальнення судової практики надає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ;
- 11) розглядає та вирішує інші питання, віднесені законом до його повноважень.

Засідання Пленуму Верховного Суду є повноважним за умови присутності на ньому не менше двох третин від складу Пленуму, крім випадків, установлених цим Законом.

4. На засідання Пленуму можуть бути запрошені представники органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, засобів масової інформації та інші особи.

5. Пленум Верховного Суду скликається Головою Верховного Суду в разі потреби або на вимогу не менш як четвертої частини від складу суддів Верховного Суду, але не рідше одного разу на три місяці. У разі відсутності Голови Верховного Суду Пленум скликається заступником Голови Верховного Суду.

6. Про день і час скликання Пленуму Верховного Суду та питання, що виносяться на його розгляд, учасники засідання Пленуму повідомляються не

пізніше як за п'ять робочих днів до засідання. У цей же строк надсилаються матеріали щодо питань, які виносяться на розгляд Пленуму.

7. Засідання Пленуму веде Голова Верховного Суду. У разі відсутності Голови Верховного Суду засідання Пленуму веде заступник Голови Верховного Суду.

8. Порядок роботи Пленуму Верховного Суду встановлюється цим Законом та прийнятим відповідно до нього Регламентом Пленуму Верховного Суду.

9. Пленум Верховного Суду приймає з розглянутих питань постанови. Постанови Пленуму Верховного Суду підписуються головою на засіданні Пленуму та секретарем Пленуму і публікуються в офіційному друкованому органі та розміщуються на веб-сайті Верховного Суду.

10. Секретар Пленуму Верховного Суду організовує роботу секретаріату Пленуму, підготовку засідань Пленуму, забезпечує ведення протоколу та контролює виконання постанов, прийнятих Пленумом Верховного Суду.

11. Особливості проведення Пленуму Верховного Суду з розгляду окремих питань, у тому числі щодо процедури скликання, повноважності засідання, порядку роботи, процедури голосування, порядку прийняття рішень та підписання постанов, прийнятих Пленумом Верховного Суду, встановлюються законом.

Науково-консультативна рада - утворюється при Верховному Суді з числа висококваліфікованих фахівців у сфері права для підготовки наукових висновків з питань діяльності Верховного Суду, підготовка яких потребує наукового забезпечення.

Порядок організації та діяльності Науково-консультативної ради визначається положенням, що затверджується Пленумом Верховного Суду.

Верховний Суд має офіційний друкований орган, в якому публікуються матеріали судової практики Верховного Суду та інші матеріали. Офіційний друкований орган може видаватися в електронному вигляді.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ТЕМИ №3

Мати на увазі, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства, до того ж, суди відповідно до ст. 6 Конституції України є самостійною гілкою влади та діють незалежно від законодавчої і виконавчої влади. Знати, які існують підстави утворення чи ліквідації суду та правовий порядок утворення чи його ліквідації.

Слід опрацювати загальні засади організації судової влади в Україні, з'ясувати судову систему судів загальної юрисдикції. Врахувати, що судова система – це сукупність всіх судів, об'єднаних між собою у відповідності з їх компетенцією, завданнями і цілями організації та функціонування, яка побудована на принципі територіальності, спеціалізації та ґрунтується на конституційних засадах правосуддя. Система складається з місцевих (окружних) судів, апеляційних судів та Верховного Суду. Знати склад та структуру місцевих, апеляційних судів та Верховного Суду.

Мати на увазі, що правовою основою діяльності судів загальної юрисдикції та діяльності судів, що входять до цієї системи, є: • Конституція України від 28 червня 1996 року; • Закон України «Про судоустрій і статус суддів» 2 червня 2016 року №1402-VIII; Про Вищу Раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII-ВР. Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему від 2017 р.; • Закони, які регулюють порядок здійснення окремих видів судочинства (Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства, Кодекс України про адміністративні правопорушення).

Вивчення цієї теми дозволить набути знання про різні судові інстанції, призначенням яких є проміжне, остаточне вирішення правових конфліктів, що виникають в суспільстві між людьми, між людиною і державою, між різними структурами держави. Система загальних судів України є гарантією результативної діяльності працівників поліції. Окрім того, судова влада є гарантією захисту працівників поліції від протиправних посягань. Отже,

працівники поліції мають знати систему судів загальної юрисдикції, яку складають: місцеві суди; апеляційні суди, Верховний Суд. Оволодіння знаннями цієї теми є корисним для діяльності працівників поліції.

ТЕМА № 4. ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІВ УКРАЇНИ

(2 години)

План лекції

1. Порядок обрання, призначення та зайняття посади судді.
2. Права та обов'язки судді.
3. Моніторинг способу життя судді.
4. Гарантії діяльності і забезпечення судді.
5. Дисциплінарна відповідальність судді

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 №2453-VI. Дата оновлення: 04.12.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 10.08.2019)
2. Про Вищу Раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII-ВР. Дата оновлення: 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19> (дата звернення: 10.08.2019)
3. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 04.06.2015 р. №192-19-ВР Дата оновлення: 05.01.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19> (дата звернення: 11.08.2019)
4. Про вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. №2447-VII. Дата оновлення: 07.06.2018. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2447-19> (дата звернення: 13.08.2019)
5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. №1401-19-ВР . Відомості Верховної Ради. 2016. №30. 141 с.

6. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. №1618-15-ВР. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 13.10.2019)
7. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001р. №2141-III. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 13.08.2019)
8. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.08.2019)
9. Господарський Кодекс України від 16.01.2013 № 436-IV. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.08.2019).
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073¹-X. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 13.12.2019)
11. Молдован В. В. Судуострій України : навч. Посібник. К. : Алерта, 2013. 280 с.
12. Хотинська-Нор О. З. Принципи кваліфікаційного оцінювання суддів у світлі реалізації судової реформи в Україні. Творчий шлях вченого: до 80-річчя професора В. В. Долежана : Матер. кругл. столу / ред. Н. М. Бакаянова. МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Юридична література, 2018. С. 109-111.

МЕТА ЛЕКЦІЇ

В умовах становлення України як демократичної, правової, соціальної держави суттєво зростає роль судової влади. Функцію здійснення правосуддя покладено згідно з Конституцією України (ст. 6) на суди, які діють незалежно від законодавчої влади. Жоден орган державної влади, крім судів, не вправі брати на себе функцію і повноваження по здійсненню правосуддя. Виключно суди мають право визнати особу винною у скоєнні злочину і піддати її кримінальному покаранню. Суди здійснюють

захист гарантованих Конституцією кожному прав і свобод (ст. 55). На підвищення ролі судів спрямоване вперше закріплене в Конституції положення про те, що компетенція суду поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судова влада, як і інші гілки державної влади, здійснює свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.

Метою правосуддя є захист конституційного ладу, прав і свобод громадян, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності.

ВСТУП

Жодна судова система не може працювати ефективно й справедливо, не маючи внутрішніх захисних систем, які забезпечували б максимально високі етичні норми поведінки суддів. Їхня неупередженість, професіоналізм та чесність життєво необхідні для забезпечення підтримки і довіри до них з боку суспільства.

Від діяльності суду, професіоналізму суддів великою мірою залежить розвиток державності і втілення принципів правової держави. Кожен громадянин України має право на об'єктивне, неупереджене та справедливе правосуддя. Суддя, як носій судової влади в державі, наділений важливими повноваженнями під час здійснення правосуддя, основне з яких — приймати рішення від імені держави, що є обов'язковим для виконання на всій території України. Отже, авторитет суду, його рішень значною мірою залежить від авторитету судді, оцінки його поведінки — як під час здійснення правосуддя, так і за межами судочинства.

Правовий статус судді передбачає як конституційно визначені гарантії незалежності та недоторканності суддів при здійсненні правосуддя, так і правову відповідальність за невиконання своїх обов'язків. (речення перше абзацу сьомого підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини) Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про Вищу раду юстиції“ від 11 березня 2011 року № 2-рп/2011

Таким чином, суддя має особливий (спеціальний) правовий статус, який характеризується наявністю певних вимог, обмежень щодо зайняття цієї посади та гарантій його діяльності. (абзац четвертий підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини) Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини четвертої статті 26, частини третьої статті 31, частини другої статті 39 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ (справа про стаж для зайняття посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України) від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011

<...> Професійні судді виконують конституційну функцію – здійснення правосуддя, чим обумовлений їх спеціальний правовий статус. При його визначенні законодавець повноважний установлювати спеціальні вимоги для зайняття таких посад. (речення друге абзацу третього пункту 4 мотивувальної частини) Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини четвертої статті 26, частини третьої статті 31, частини другої статті 39 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ (справа про стаж для зайняття посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України) від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011

Наведені конституційні засади щодо наділення суддів повноваженнями відповідно до рішень глави держави і єдиного законодавчого органу – Верховної Ради України дають підстави вважати, що всі професійні судді для здійснення своїх повноважень отримують загальнодержавний статус. Усі попередні висновки з зазначеного питання також приймаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та Вищою радою юстиції, оскільки не існує будь-яких обмежень щодо статусу професійних суддів, зумовлених адміністративно-територіальним устроєм України. (абзац шостий підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини) Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України „Про судоустрій і статус суддів“, „Про Вищу раду

юстиції“ (справа про повноваження державних органів у сфері судоустрою) від 21 червня 2011 року № 7-рп/2011

1. **Порядок обрання, призначення та зайняття посади судді.**

Суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та Закону Про судоустрій і статус суддів призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі.

Порядок обрання та призначення судді:

- Вища кваліфікаційна комісія суддів України (ВККСУ) оголошує та проводить конкурс
- спеціальна перевірка кожного кандидата, та допуск до участі і складенні відбіркового іспиту з перевірки рівня загальних теоретичних знань у сфері права, володіння державною мовою, особистих морально-психологічних якостей кандидата;
- проходження спеціальної підготовки (протягом 12 місяців в Національній школі суддів України) і отримання свідоцтва про проходження такої підготовки;
- складення кваліфікаційного іспиту з теоретичних знань та рівня професійної підготовки а також виконання анонімно письмового практичного завдання з веденні судового засідання;
- зарахування ВККСУ за результатами кваліфікаційного іспиту до резерву на заміщення вакантних посад судді, визначення їх рейтингу, оприлюднення списку кандидатів на офіційному веб-сайті ВККСУ;
- внесення рекомендації Вищій раді правосуддя щодо призначення кандидата на посаду судді на основі отриманого ним рейтингу;
- розгляд Вищою радою правосуддя рекомендації ВККСУ та ухвалення рішення щодо кандидата на посаду судді;

- внесення Вищою радою правосуддя подання до Президента України про призначення судді на посаду.

- видання (не пізніше 30днів) із дня отримання відповідного подання указу Президента України про призначення на посаду судді.

Зайняття посади судді

Суддею може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою.

Не може бути призначений суддею громадянин: 1) який визнаний судом обмежено дієздатним або недієздатним; 2) який має хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню функцій зі здійснення правосуддя; 3) має не зняту чи непогашену судимість; 4) до якого згідно із законом застосовується заборона обіймати відповідну посаду.

Також не може бути призначений на посаду судді громадянин якого раніше було звільнено з посади судді:

- 1) за результатами кваліфікаційного оцінювання;
- 2) за вчинення істотного дисциплінарного проступку;
- 3) за грубе чи систематичне нехтування суддівськими обов'язками;
- 4) за порушення вимог щодо несумісності;
- 5) за порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна;
- 6) у зв'язку із набранням законної сили обвинувального вироку щодо такої особи.

Судді є незмінюваними. До досягнення ним шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення судді з посади або припинення його повноважень відповідно до Конституції України та Закону Про судоустрій і статус суддів. Суддю не може бути переведено до іншого суду без його згоди, крім переведення: 1) у разі

реорганізації, ліквідації або припинення роботи суду; 2) у порядку дисциплінарного стягнення.

На суддів розповсюджуються *вимоги щодо несумісності*.

Висновок: Основний Закон України не допускає обмеження чи скасування встановлених конституційних гарантій діяльності суддів. (речення третє абзацу другого пункту 2 мотивувальної частини) Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, підпункту 1 пункту 2 розділу XII „Прикінцеві положення“, абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII „Перехідні положення“ Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 19 листопада 2013 року № 10-рп/2013

Виходячи з наведеного Конституційний Суд України вважає, що Конституція України закріплює однаковий юридичний статус суддів через систему гарантій забезпечення їх незалежності, яка є невід’ємною складовою їхнього статусу. Встановлена система гарантій незалежності суддів не є їхнім особистим привілеєм, вона пов’язана з набуттям статусу судді, має юридичне призначення, спрямоване на захист прав і свобод людини і громадянина через здійснення правосуддя незалежним і безстороннім судом (суддею). (абзац шостий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини) Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, десятої статті 133 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ у редакції Закону України „Про забезпечення права на справедливий суд“ від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018

2. Права та обов’язки судді.

Права судді: • процесуальні права 2) Право брати участь у суддівському самоврядуванні; 3) Утворювати громадські об’єднання та брати участь у них з

метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення професійного рівня; 4) Може бути членом національних або міжнародних асоціацій та інших організацій, що мають на меті захист інтересів суддів, утвердження авторитету судової влади в суспільстві або розвиток юридичної професії та науки; 5) Має право підвищувати свій професійний рівень та проходити з цією метою відповідну підготовку.

Обов'язки судді:

- додержуватися присяги судді;
- справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства;
- дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів;
- подавати декларацію доброчесності судді та декларацію родинних зв'язків судді;
- виявляти повагу до учасників процесу;
- не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання;
- виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції;
- подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду;
- звертатися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання;

- підтверджувати законність джерела походження майна у зв'язку з проходженням кваліфікаційного оцінювання або в порядку дисциплінарного провадження щодо судді, якщо обставини, що можуть мати наслідком притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, викликають сумнів у законності джерела походження майна або доброчесності поведінки судді.
- проходити підготовку у Національній школі суддів України не менше ніж раз на три роки.

3. Моніторинг способу життя судді.

З метою встановлення відповідності рівня життя судді наявному у нього та членів його сім'ї майну і одержаним ними доходам, на вимогу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя та в інших випадках, визначених законом проводиться моніторинг способу життя судді.

Результати моніторингу способу життя судді використовуються для оцінки дотримання суддею правил суддівської етики, а також включається до суддівського дос'є.

Повна перевірка декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, здійснюється щодо кожного судді щонайменше один раз на п'ять років (якщо інше не передбачено законом), а також за відповідним запитом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або Вищої ради правосуддя.

Крім того, у разі одержання інформації, що може свідчити про недостовірність тверджень у декларації, Вища кваліфікаційна комісія суддів України звертається із запитом про здійснення повної перевірки декларацій судді до відповідних органів, які забезпечують та реалізують антикорупційну політику.

Таким чином, права й обов'язки суддів найбільш повно визначають ступінь їх можливої (службової) поведінки. Вказані інститути розкривають зміст правомірної поведінки судді при здійсненні професійної діяльності, встановлюють її конкретний вид та ступінь. Ця можливість забезпечується і

гарантується державою. Засобом її закріплення є правові норми. Права й обов'язки судді завжди існують в певних межах — періоді володіння статусом і реалізуються у конкретних правовідносинах, що виникають в умовах здійснення професійних функцій носія судової влади.

4. Гарантії діяльності і забезпечення судді.

Гарантії діяльності судді. Судді у своїй діяльності є незалежними та недоторканими.

Незалежність судді.

Суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і тягне за собою відповідальність, установлену законом. Суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом.

Незалежність судді забезпечується:

- 1) особливим порядком його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень;
- 2) недоторканністю та імунітетом судді;
- 3) незмінюваністю судді;
- 4) порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення;
- 5) заборонаю втручання у здійснення правосуддя;
- 6) відповідальністю за неповагу до суду чи судді;
- 7) окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом;
- 8) належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді;
- 9) функціонуванням органів суддівського врядування та самоврядування;

10) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту;

11) правом судді на відставку.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України гарантій незалежності судді.

Недоторканність судді. З метою забезпечення недоторканості судді закон встановлює ряд гарантій:

- без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину;

- суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку;

- суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

- 1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;

- 2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

- Судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором або його заступником;

- Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком законного притягнення судді до кримінальної відповідальності;

- у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності відсторонення судді від здійснення правосуддя може бути на строк не більше двох місяців і на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника;
- рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється Вищою радою правосуддя;
- продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя здійснюється в тому ж порядку на строк не більше двох місяців;
- проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

Висновок. Недоторканність суддів не є їх особистим привілеєм. Ця гарантія спрямована, передусім, на забезпечення безперешкодного виконання суддями своїх професійних обов'язків – здійснення об'єктивного і справедливого правосуддя, метою якого є захист прав і свобод людини і громадянина. Скасування такої гарантії правосуддя, як недоторканність суддів, опосередковано може призвести до обмеження права на судовий захист, гарантованого статтею 55 Конституції України.

6. Дисциплінарна відповідальність судді.

Скасування або зміна судового рішення судом вищої інстанції не є підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, якщо при цьому не було допущено навмисного порушення закону чи несумлінності, що потягли за собою істотні наслідки.

Звернення щодо поведінки судді, яке може мати наслідком дисциплінарної відповідальності судді

Відповідно до статті 108 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон) дисциплінарне провадження щодо судді здійснюють дисциплінарні палати Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному Законом України "Про Вищу раду

правосуддя", з урахуванням вимог цього Закону.

Підстави дисциплінарної відповідальності судді.

Суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження з таких підстав: (ст. 106 Закону)

1) умисне або внаслідок недбалості:

а) незаконна відмова в доступі до правосуддя (у тому числі незаконна відмова в розгляді по суті позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги тощо) або інше істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило реалізацію учасниками судового процесу наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил щодо юрисдикції або складу суду;

б) незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору;

в) порушення засад гласності і відкритості судового процесу;

г) порушення засад рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;

г) незабезпечення обвинуваченому права на захист, перешкоджання реалізації прав інших учасників судового процесу;

д) порушення правил щодо відводу (самовідводу);

2) безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвоєчасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень;

3) допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу;

4) умисне або внаслідок грубої недбалості допущення суддею, який брав участь в ухваленні судового рішення, порушення прав людини і

основоположних свобод або інше грубе порушення закону, що призвело до істотних негативних наслідків;

5) розголошення суддею таємниці, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати, або інформації, що стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;

6) неповідомлення суддею Вищої ради правосуддя та Генерального прокурора про випадок втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, у тому числі про звернення до нього учасників судового процесу чи інших осіб, включаючи осіб, уповноважених на виконання функцій держави, з приводу конкретних справ, що перебувають у провадженні судді, якщо таке звернення здійснено в інший, ніж передбачено процесуальним законодавством спосіб, упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про такий випадок;

7) неповідомлення або несвоєчасне повідомлення Ради суддів України про реальний чи потенційний конфлікт інтересів судді (крім випадків, коли конфлікт інтересів врегульовується в порядку, визначеному процесуальним законом);

8) втручання у процес здійснення правосуддя іншими суддями;

9) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку, встановленому законодавством у сфері запобігання корупції;

10) зазначення в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, завідомо неправдивих відомостей або умисне незазначення відомостей, визначених законодавством;

11) використання статусу судді з метою незаконного отримання ним або третіми особами матеріальних благ або іншої вигоди, якщо таке правопорушення не містить складу злочину або кримінального проступку;

12) допущення суддею недоброчесної поведінки, у тому числі здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та

доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим доходам; непідтвердження суддею законності джерела походження майна;

13) ненадання інформації або надання завідомо недостовірної інформації на законну вимогу члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та/або члена Вищої ради правосуддя;

14) непроходження курсу підвищення кваліфікації в Національній школі суддів України відповідно до направлення, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, або непроходження подальшого кваліфікаційного оцінювання для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді, або непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді за результатами цього кваліфікаційного оцінювання;

15) визнання судді винним у вчиненні корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, у випадках, установлених законом;

16) неподання або несвоєчасне подання декларації родинних зв'язків суддею в порядку, визначеному цим Законом;

17) подання у декларації родинних зв'язків судді завідомо недостовірних (у тому числі неповних) відомостей;

18) неподання або несвоєчасне подання декларації доброчесності суддею в порядку, визначеному цим Законом;

19) декларування завідомо недостовірних (у тому числі неповних) тверджень у декларації доброчесності судді.

Звернення з дисциплінарною скаргою щодо судді

Право на таке звернення зі скаргою має будь-яка особа особисто або через адвоката, юридичні особи - через адвоката, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування - через своїх керівників або представників.

Дисциплінарна скарга подається у письмовій формі та повинна містити такі відомості:

1) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) скаржника, його місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку;

2) прізвище, ім'я, по батькові та посада судді (суддів), щодо якого (яких) подано скаргу;

3) конкретні відомості про наявність у поведінці судді ознак дисциплінарного проступку, який відповідно до частини першої статті 106 цього Закону може бути підставою для дисциплінарної відповідальності судді;

4) посилання на фактичні дані (свідчення, докази), що підтверджують зазначені скаржником відомості.

Дисциплінарна скарга підписується скаржником із зазначенням дати її підписання.

Вища рада правосуддя затверджує та розміщує на офіційному веб-порталі судової влади зразок дисциплінарної скарги.

За подання адвокатом завідомо безпідставної дисциплінарної скарги такий адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності згідно із законом.

Дисциплінарне провадження щодо судді здійснюють дисциплінарні палати Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному Законом України "Про Вищу раду правосуддя", з урахуванням вимог цього Закону.

Дисциплінарне стягнення стосовно судді

До суддів може застосовуватися дисциплінарне стягнення у виді:

1) попередження;

2) догани - з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця;

3) суворої догани - з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців;

4) подання про тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя - з позбавленням права на отримання доплат до

посадового окладу судді та обов'язковим направленням судді до Національної школи суддів України для проходження курсу підвищення кваліфікації, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, та подальшим кваліфікаційним оцінюванням для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді;

5) подання про переведення судді до суду нижчого рівня;

6) подання про звільнення судді з посади.

Згідно зі статтею 27 Закону України «Про звернення громадян» витрати, зроблені органом державної влади, місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією незалежно від форм власності, об'єднанням громадян, засобами масової інформації у зв'язку з перевіркою звернень, які містять завідомо неправдиві відомості, можуть бути стягнуті з громадянина за рішенням суду.

Відповідно до положень частини шостої статті 93 Закону за результатами перевірки скарги (заяви) на прийнятність до розгляду, звернення повертається без розгляду, якщо:

1) звернення не відповідає визначеним цим Законом вимогам;

2) звернення містить виражені у непристойній формі висловлювання, що принижують честь і гідність будь-яких осіб;

3) наведені у зверненні відомості стосуються тільки поведінки учасників процесу, працівників апарату суду або інших осіб;

4) у зверненні порушується питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності осіб, звільнених з посади судді, суддів провадження щодо яких не підвідомче відповідному органу, що здійснює дисциплінарне провадження, а також суддів, повноваження яких припинено у зв'язку зі смертю;

5) звернення стосується оскарження судового рішення, ґрунтується на доводах, що можуть бути перевірені лише судом вищої інстанції в порядку, передбаченому процесуальним законодавством;

б) факти неналежної поведінки судді, що повідомляються, вже були предметом перевірки і щодо них у дисциплінарному провадженні прийнято рішення.

Отже, можна зробити висновок, що дисциплінарна відповідальність суддів є одним із засобів забезпечення виконання їх професійних (службових) обов'язків, а відтак суддівської дисципліни.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ТЕМИ 4:

Під час вивчення даної теми рекомендується особливу увагу звернути на питання щодо прав та обов'язків суддів та відповідальності їх, викладеними в матеріалах лекції. Вивчаючи цю тему доцільним є звернення до нормативних актів щодо повноважень поліції та МВС України.

Опрацювання цієї теми допоможе здобувачам вищої освіти з'ясувати хто може бути призначений на посаду судді, опанувати який існує в Україні порядок обрання суддів, призначення їх на посаду і зайняття цієї посади. Кого не може бути призначено на посаду судді. Якими правами відповідно до чинного законодавства наділено суддю суду загальної юрисдикції та які обов'язки на нього покладаються. Хто такі слідчі судді, який порядок їх призначення, обрання на посаду, у яких судах вони існують, їх правовий статус.

Слід також, розглянути положення щодо моніторингу способу життя судді. Суть такого моніторингу, хто уповноважений на його проведення, підстави здійснення та правові наслідки, які можуть бути за результатами його проведення.

З'ясувати, хто може звернутися з дисциплінарною скаргою щодо судді, яким вимогам повинна така скарга відповідати та порядок звернення. Хто уповноважений здійснювати дисциплінарне провадження щодо судді та які дисциплінарні стягнення передбачені.

З'ясувати у чому полягає незалежність та недоторканість судді і, які передбачені виключення з такої недоторканості. Порядок притягнення судді до кримінальної відповідальності.

Опанування цієї теми допоможе набути знання щодо порядку обрання суддів України, призначення їх на посаду і зайняття цієї посади. Кого не може бути призначено на посаду судді. З'ясувати правове становище (сукупність прав і обов'язків) суддів (слідчих суддів). Знання правового статусу суддів (слідчих суддів) сприятимуть розумінню процесу судочинства в державі, оскільки правосуддя здійснюється шляхом використання прав і виконання обов'язків представників судової влади. Разом з тим, знання правового становища суддів (слідчих суддів) дадуть можливість працівникам поліції спрогнозувати результат своєї правоохоронної діяльності. Тому, вивчення цієї теми є важливим для діяльності працівників поліції.

ТЕМА № 5. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ**(2 години)****ПЛАН ЛЕКЦІЇ:**

1. Статус, основні принципи діяльності та повноваження Конституційного Суду України
2. Структура (органи) КС їх повноваження. Склад Конституційного Суду України.
3. Відбір кандидатур та порядок призначення на посаду судді Конституційного суду. Вимоги, що пред'являються до судді Конституційного Суду України. Гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України.
4. Форми звернення до Конституційного Суду України та суб'єкти права на конституційне подання та конституційне звернення

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 №2453-VI. Дата оновлення 05.08.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 10.08.2019)
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. Дата оновлення 05.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 18.08.2019)
3. Про Вищу Раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII-ВР. Дата оновлення 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19> (дата звернення: 10.08.2019)
4. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 04.06.2015 р. №192-19-ВР. Дата оновлення 05.01.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19> (дата звернення: 11.08.2019)

5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. №1401-19-ВР . Відомості Верховної Ради. 2016. №30. 141 с.
6. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 №3781-ХІІ Дата оновлення 05.08.2019. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. №1618-15-ВР. Дата оновлення 19.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 19.10.2019)
8. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001р. №2141-ІІІ. Дата оновлення 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 13.08.2019)
9. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.08.2019)
10. Господарський Кодекс України від 16.01.2013 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.08.2019).
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073¹-X. Дата оновлення 18.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>(дата звернення: 13.12.2019)
12. Івановська А.М. До питання про формування Конституційного Суду України *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 23 - 30 квітня 2018 р.). Хмельницький , 2018. С.
13. Тищук Т. І. Процедура реалізації рішень Конституційного Суду України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 5. С. 38–45.
14. Стрижак А. А. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналітичний огляд та коментар) К. : Ін Юре, 2010. 631 с

15. Головін А. С. Захист прав і свобод людини і громадянина єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні : монографія. К. : Логос, 2012. 384 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є розкриття основних питань, пов'язаних із визначенням статусу, метою, основними принципами діяльності та повноваженнями Конституційного Суду України; висвітлення складу та порядку утворення КСУ, а також ознайомлення майбутніх юристів із формами звернення Конституційного Суду України.

ВСТУП

Наявність серед вищих органів держаної влади спеціального органу — Конституційного Суду є одним із обов'язкових ознак правової держави. Новий Закон про Конституційний Суд України було прийнято 13 липня 2017 р.

Згідно Конституції України, саме Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і надає офіційне тлумачення щодо положень Конституції України та законів України.

Конституційний Суд України є незалежним органом в системі судової влади. Основне його завдання це забезпечення відповідності законів та інших нормативних актів органів законодавчої та виконавчої влади Конституції України, а також, охорона конституційних прав та свобод особи.

I. Статус, основні принципи діяльності та повноваження Конституційного суду України.

Статус Конституційний Суд України -полягає у тому, що КС є єдиним органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції

України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів. Крім того, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також здійснює інші повноваження відповідно до Конституції України.

Конституційний Суд України будує свою діяльність на основі наступних основних принципів:

верховенства права;

- незалежності;

-колегіальності;

- гласності;

відкритості;

- повного та всебічного розгляду справ;

- обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків.

Принцип верховенства права означає, що у своїй повсякденній діяльності Конституційний Суд України керується виключно приписами, які містяться у Конституції України та у Законі України “Про Конституційний Суд”. Приймаючи рішення по конкретній справі він бере до уваги обставини, які обумовлені правовими приписами.

Принцип незалежності в діяльності Конституційного Суду України означає абсолютну недопустимість впливу у будь-якій формі на його діяльність і зміст прийнятих рішень з боку державних чи недержавних структур або їх посадових осіб, включаючи Верховну Раду та Президента України.

Принцип колегіальності означає, що ніяке рішення Конституційного Суду України не може бути прийняте одноособово його Головою чи кимсь із суддів Конституційного Суду. Конституційний Суд України є колегіальним органом, в якому група суддів спільно обговорює і вирішує питання, що віднесені до його компетенції. Колегіальність в роботі Конституційного Суду України дозволяє враховувати знання та думки усіх суддів Конституційного суду при обговоренні і вирішенні питань, і виробленні остаточного рішення.

Принцип гласності полягає у широкому забезпеченні інформування

засобів масової інформації щодо роботи Конституційного Суду України та прийнятих ним рішень.

Принцип відкритості – полягає у тому, що розгляд справ КС на пленарних засіданнях Великої палати та Сенату Конституційного Суду здійснюється відкрито, за винятком закритої частини таких засідань. А саме, коли розгляд справи на відкритому пленарному засіданні може призвести до розголошення державної таємниці та (або) іншої інформації, що охороняється законом.

Осіби які виявили бажання бути присутніми на відкритій частині засідання Великої палати, чи Сенату КС, допускають до приміщення Суду та до Зали засідань Суду в порядку, встановленому Регламентом КС.

Представники засобів масової інформації, акредитовані в Суді, можуть здійснювати відео- та фотофіксацію, вести аудіозапис відкритої частини пленарного засідання Великої палати, Сенату в порядку, встановленому Регламентом КС.

Принцип повного та всебічного розгляду справ полягає у тому, що під час розгляду звернень, скарг Конституційний Суд України зобов'язаний враховувати всі об'єктивні обставини справи, думки всіх зацікавлених сторін, які ініціювали такий розгляд і здійснення їх глибокого правового аналізу.

Принцип обґрунтованості та обов'язковості ухвалених КС рішень – полягає в обов'язковому мотивуванні та правовому обґрунтуванні кожного з положень прийнятого по справі рішення, виходячи з норм Конституції України. А ухвалені Конституційним Судом рішення є обов'язковими для виконання всіма державними органами, і оскарженню не підлягають.

Повноваження Конституційного Суду визначені в ст.7 Закону “Про Конституційний Суд”. Ними є:

1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради

України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) офіційне тлумачення Конституції України;

3) надання за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України висновків про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

4) надання за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України висновків про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

5) надання за зверненням Верховної Ради України висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених статтями 111 і 151 Конституції України;

6) надання за зверненням Верховної Ради України висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України;

7) надання за зверненням Верховної Ради України висновку про порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України;

8) вирішення питань про відповідність Конституції України та законам України нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим за зверненням Президента України згідно з частиною другою статті 137 Конституції України;

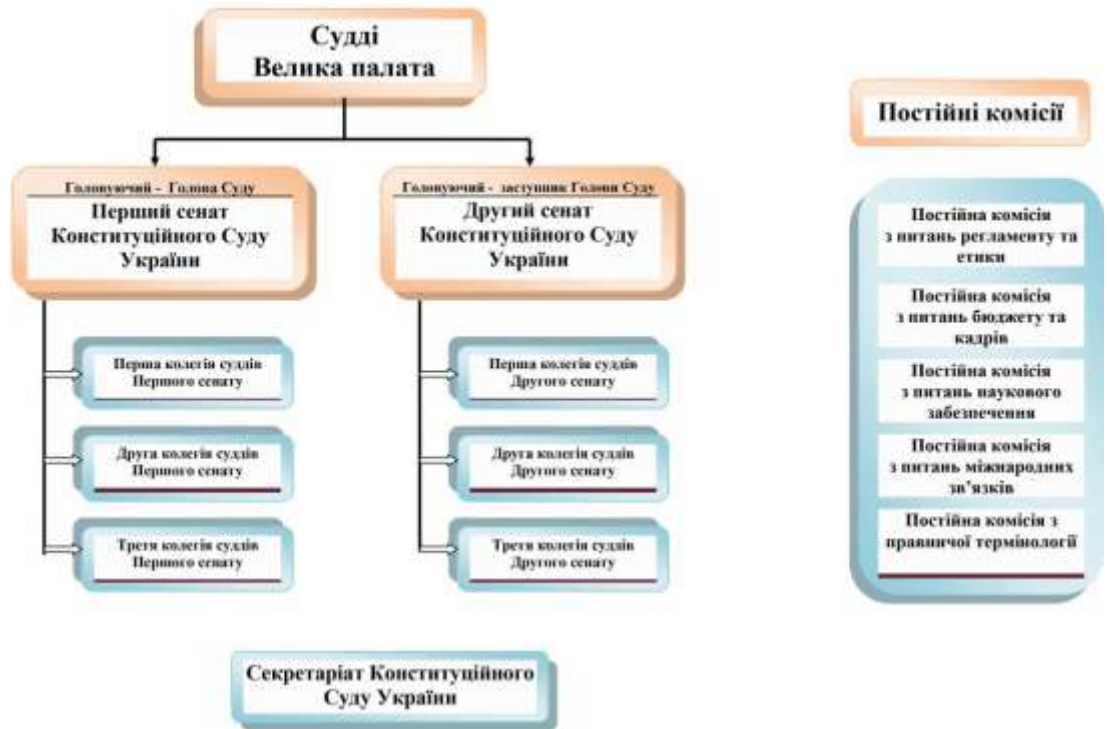
9) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України (їх окремих положень) за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України.

Суд не розглядає питання щодо відповідності законам України актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, актів інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, крім випадків, передбачених пунктом 28 частини першої статті 85 та частиною другою статті 137 Конституції України (прийняттям актів АР Крим, які на думку Президента є неконституційними)

Підставами для прийняття Конституційним Судом України рішення щодо неконституційності правових актів повністю чи в їх окремих частинах є:

1. невідповідність Конституції України;
2. порушення встановленої Конституцією України процедури їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності;
3. перевищення конституційних повноважень при їх прийнятті.

2. Структура (органи) КС їх повноваження, склад Конституційного Суду України.

◆ СЛУЖБИ СУДДІВ

◆ СЕКРЕТАРІАТ

Служба Голови Конституційного
Суду України та його заступника

Патронажна служба суддів
Конституційного Суду України

Структура, склад, порядок утворення та повноваження Конституційного Суду України визначено Конституцією України та Законом “Про Конституційний Суд”.

Структура КС (ст. 32) Велика палата (18 суддів), два сенати (по 9 суддів) та шість колегій (по 3 судді). Кожен з цих органів є органами КС і кожен орган у межах визначених Законом повноважень діє як Конституційний Суд.

Повноваження органів КС:

Велика Палата – розглядає питання щодо:1) відповідності КУ (конституційності) законів України та інших правових актів ВР України, актів Президента України, актів КМ України, правових актів ВР Автономної Республіки Крим;2) офіційного тлумачення КУ;3) відповідності КУ чинних міжн. договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до ВР України для надання згоди на їх обов'язковість;4) відповідності КУ (конституційності) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою;5) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, встановлених статтями 111 і 151 Кон України;6) відповідності законопроекту про внесення змін до КУ вимогам статей 157 і 158 Кон України;7) порушення ВР Автономної Республіки Крим Кон. України або законів України;8) відповідності нормативно-правових актів ВР Автономної Республіки Крим КУ та законам України;9) відповідності КУ (конституційності) законів України (їх окремих положень) за конституційними скаргами у разі відмови Сенату від розгляду справи на розсуд Великої палати у випадках, визначених Законом Про Конституційний суд. 10) Вирішення процедурних питань, що виникають під час конституційного провадження.

Сенат - розглядає питання щодо відповідності КУ(конституційності) законів України (їх окремих положень) за конституційними скаргами, а також інші питання, визначені цим Законом.

Колегія – вирішує питання щодо відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням, конституційним зверненням, конституційною скаргою шляхом винесення Ухвали про відкриття конституційного провадження у справі або про відмову у відкритті конституційного провадження у справі.

Якщо Колегія постановила ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням або за конституційним зверненням, то секретар Колегії вносить пропозицію Голові Суду скликати

засідання Великої палати для розгляду питань, пов'язаних із конституційним провадженням.

Якщо Колегія постановила ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням або за конституційним зверненням, то секретар Колегії передає конституційне подання або конституційне звернення на розгляд Великої палати для вирішення питання щодо відкриття конституційного провадження у справі.

Якщо Колегія постановила ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою, то секретар Колегії вносить пропозицію головному відповідного Сенату скликати його засідання для розгляду питань, пов'язаних із конституційним провадженням.

Конституційний Суд України складається з 18 суддів. Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів призначають по 6 суддів Конституційного Суду України.

Суддею Конституційного Суду (ст.11 ЗУ “Про КСУ”) може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості, і є правником із визнаним рівнем компетентності.

3. Відбір кандидатур та порядок призначення на посаду судді Конституційного суду. Вимоги, що пред'являються до судді Конституційного Суду України. Гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України.

Відбір кандидатур та порядок призначення на посаду судді Конституційного суду: (ст.12-15)

- відбір всіх кандидатур на посаду судді КС здійснюється на конкурсних засадах.;
- щодо кандидатів, які відповідають визначеним законом вимогам, оприлюднюються їх автобіографії і мотиваційні листи та проводиться

спеціальна перевірка у порядку, передбаченому Законом України "Про запобігання корупції";

- щодо осіб, яких призначає Президент України – відбір та перевірку кандидатур здійснює конкурсна комісія, яку створює Президент України;
- щодо осіб, яких призначає Верховна Рада – відбір та перевірку здійснює відповідний Комітет Верховної Ради України;
- щодо осіб, яких призначає З'їзд суддів України – відбір та проведення спеціальної перевірки організовує Рада суддів України.
- Конкурсна комісія та Рада суддів України складають списки кандидатів у кількості, яка щонайменше втричі перевищує кількість вакансій (18 осіб), рекомендованих на посаду судді Конституційного Суду.
- за результатами конкурсного відбору (від Президента) - Президент України видає Указ про призначення на посаду судді Конституційного Суду.
- за результатами конкурсного відбору (від ВР) - Верховна Рада призначає суддю Конституційного Суду згідно з Регламентом Верховної Ради України.
- за результатами конкурсного відбору (від З'їзду суддів) – Рішенням З'їзду суддів України, яке підписує Голова та секретар З'їзду суддів України за результатами проведеного таємного голосування делегатами З'їзду суддів щодо кожного кандидата;
- суддя Конституційного Суду призначається на посаду на дев'ять років без права бути призначеним повторно.
- суддя Конституційного Суду набуває повноважень з дня складення ним на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду присяги відповідного змісту.
- Посвідчення судді Конституційного Суду підписує Президент України.

Голову Суду обирається з числа суддів КС на спеціальному пленарному засіданні Конст Суду шляхом таємного голосування судьями КС - на один трирічний строк.

Для обрання Голови Суду створюється комісія з числа суддів Конституційного Суду. Головою Суду вважається обраний кандидат, за якого проголосувала більшість суддів Конституційного Суду від конституційного складу Суду.

За відсутності Голови Суду його обов'язки виконує заступник Голови Суду, а за відсутності обох - старший за віком Суддя.

Заступник Голови Суду обирається за пропозицією Голови Суду лише на один трирічний строк таємним голосуванням.

Заступник Голови Суду входить до одного із сенатів і головує на його засіданнях.

Статус судді Конституційного Суду визначають Конст Укр та Закон Про конституційний Суд України.

До повноважень судді КС належить:

- здійснення попередньої підготовки питань, щодо їх розгляду Великою палатою, Сенатом, Колегією суддів Конституційного Суду України та взяття участі у розгляді таких справ.

- Суддя Конституційного Суду може публічно висловлювати свою думку щодо суті лише тих справ, у яких Суд уже ухвалив рішення чи надав висновок.

Суддя Конституційного Суду - не може:

- -суміщати свою посаду з будь-якою посадою в органі державної влади або органі місцевого самоврядування, органі професійного правничого самоврядування;

- -суміщати свою посаду зі статусом народного депутата України, депутата ВР Автономної Республіки Крим, обласної, районної, міської, районної у місті, сільської, селищної ради, з іншим представницьким мандатом, та з адвокатською діяльністю;

- суміщати свою посаду з підприємницькою діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати будь-яку іншу оплачувану роботу або отримувати іншу винагороду, за винятком здійснення викладацької, наукової чи творчої діяльності та отримання винагороди за неї;
- належити до політичних партій чи професійних спілок, публічно виявляти прихильність до них, брати участь у будь-якій політичній діяльності;
- брати участь в організації або фінансуванні політичної агітації чи іншої політичної діяльності;
- входити до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, що має на меті одержання прибутку.

Повноваження судді Конституційного Суду припиняються у разі:

- 1) закінчення строку його повноважень;
- 2) досягнення ним сімдесяти років;
- 3) припинення громадянства України або набуття ним громадянства іншої держави, що встановлено в порядку, визначеному законом;
- 4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;
- 5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього за вчинення ним злочину;
- 6) смерті.

Стаття 21. Звільнення з посади судді Конституційного Суду

1. Підставами для звільнення судді Конституційного Суду з посади є:

- 1) неспроможність виконувати свої повноваження за станом здоров'я, що підтверджується медичним комісійним висновком наданим за зверненням Голови Суду, а в разі його відсутності - заступника Голови Суду;
- 2) порушення ним вимог щодо несумісності, визначених у ч. 3 та ч. 4 ст. 11 Закону та не усунення Суддею таких обставин упродовж строку, встановленого Судом.

3) вчинення ним істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування своїми обов'язками, що є несумісним зі статусом судді Конституційного Суду або виявило його невідповідність займаній посаді.

4) подання ним заяви про відставку за наявності щонайменше чотири роки стажу роботи на посаді судді К. Суду.

5) подання заяви про відставку за станом здоров'я, або про звільнення з посади за власним бажанням.

Рішення про звільнення з посади Судді К.С., Суд ухвалює на спеціальному пленарному засіданні щонайменше двома третинами від його конституційного складу (протягом одного місяця з моменту надходження заяви про звільнення за власним бажанням).

Незалежність і недоторканність судді Конституційного Суду (ст. 24)

- Під час здійснення повноважень вплив на суддю Конституційного Суду у будь-який спосіб забороняється;
- за межами обговорення справи при її розгляді в Суді, Суддя не надає жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у провадженні Суду;
- Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за голосування у зв'язку з ухваленням Судом рішень та надання ним висновків, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.
- Суддю без згоди Суду не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання Судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.
- Подання про надання згоди на затримання, утримування під вартою чи арешт Судді вносить до Суду Генеральний прокурор або особа, яка здійснює його повноваження.

- Рішення про надання згоди на затримання, утримування під вартою чи арешт Судді Конституційний Суд ухвалює на спеціальному пленарному засіданні у формі постанови.
- Суддя Конституційного Суду не може бути підданий приводу чи примусовому допровадженню до будь-якого органу або установи, крім суду.
- Про підозру у вчиненні кримінального правопорушення Судді Конституційного Суду повідомляє Генеральний прокурор або особа, яка здійснює його повноваження.
- Суддя Конституційного Суду, затриманий за адміністративне правопорушення або за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, має бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:
 - 1) якщо Суд надав згоду на затримання Судді у зв'язку з таким діянням;
 - 2) якщо його затримано під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суд має бути негайно повідомлений про затримання Судді.

4. Форми звернення до Конституційного Суду України та суб'єкти права на звернення до Конст Суду

Форми звернення до К. Суду є конституційне подання, конституційне звернення, конституційна скарга. (ст. 50-53)

Конституційне подання - це подане до КС Президентом України, або щонайменше 45 народними депутатами ВР України, або Верховним Судом, чи Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, або Верховною Радою Автономної Республіки Крим - письмове клопотання щодо:

- 1) визнання акта (його окремих положень) неконституційним;
 - 2) офіційного тлумачення К.У.
2. У конституційному поданні зазначаються:
- 1) суб'єкт права на конституційне подання;

- 2) відомості про представника суб'єкта права на конституційне подання;
- 3) документи і матеріали, на які посилається суб'єкт права на конституційне подання, із зазначенням повного найменування, номера, дати ухвалення, джерела офіційного видання акта;
- 4) перелік документів і матеріалів, що додаються.

У 2018 році до КСУ надійшло 23 конституційних подання

Конституційне звернення – це подане до К.Суду- Президентом, ВР України, Кабінетом Міністрів України, 45 народними депутатами Укр. письмове клопотання про надання висновку щодо: 1) відповідності Конституції України чинного міжнародного договору України або міжнародного договору, що вноситься до Верховної Ради України для надання згоди на його обов'язковість;

2) відповідності Конституції України (конституційності) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту;

4) відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України;

5) порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України;

6) відповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України.

У конституційному зверненні зазначаються:

- 1) суб'єкт права на конституційне звернення;
- 2) відомості про представника суб'єкта права на конституційне звернення;
- 3) документи і матеріали, на які посилається суб'єкт права на конституційне звернення, із зазначенням повного найменування, номера, дати ухвалення, джерела офіційного видання акта;

4) перелік документів і матеріалів, що додаються.

Конституційна скарга – це подане до **К Суду** письмове клопотання (фізичної, юридичної) особи щодо перевірки на відповідність Конституції України - закону України (його окремих положень), застосованих в остаточному судовому рішенні у справі цієї особи.

До суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи публічного права.

У конституційній скарзі зазначаються:

1) прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) громадянина України, іноземця чи особи без громадянства, адреса зареєстрованого місця проживання особи (для іноземця чи особи без громадянства - місця перебування) або повна назва та місцезнаходження юридичної особи, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

2) відомості про уповноважену особу, що діє від імені суб'єкта права на конституційну скаргу;

3) короткий виклад остаточного судового рішення, в якому було застосовано відповідні положення закону України;

4) опис перебігу розгляду відповідної справи в судах;

5) конкретні положення закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні положення Конституції України, на відповідність яким належить перевірити закон України;

6) обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону;

7) відомості про документи і матеріали, на які посилається суб'єкт права на конституційну скаргу, із наданням копій цих документів і матеріалів;

8) перелік документів і матеріалів, що додаються.

Копія остаточного судового рішення у справі суб'єкта права на конституційну скаргу має бути засвідчена в установленому порядку судом, що його ухвалив.

Методичні поради щодо підготовки до теми 5:

Опанування теми слід розпочати з поняття Конституційного Суду його юрисдикції. Слід також з'ясувати статус, мету, основні принципи діяльності та повноваження Конституційного Суду України. Склад та порядок утворення Конституційного Суду України. Вимоги, що пред'являються до судді Конституційного Суду України. Гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України. Форми звернення до Конституційного Суду України та суб'єкти права на конституційне подання та конституційне звернення, конституційну скаргу та підстави їх подання. Порядок здійснення Конституційного провадження.

Вивчення цієї теми дозволить набути знання про такий важливий орган державної влади як Конституційний Суд України. Конституційні тлумачення останнього є обов'язковими для виконання всіма органами державної влади України. Не є виключенням поліція. Працівники поліції мають здійснювати свою діяльність на основі конституційної законності та верховенства Конституції України. Забезпечувати останні має саме Конституційний Суд України. Тому, знання з цієї теми є дуже важливими для діяльності працівників поліції.

ТЕМА № 8. СИСТЕМА, СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

(2 години)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Поняття, завдання та правова основа діяльності Державного бюро розслідувань
2. Структура Державного бюро розслідувань.

3. Повноваження Державного бюро розслідувань.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 05.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384> (дата звернення: 03.01.2019).
2. Про державне бюро розслідувань: Закон України від 05.01.2017 р. №794-VIII. Дата оновлення: 22.05.2019. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-19> (дата звернення 20.08.2019)
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. №1700-VII. Дата оновлення: 19.01.2019. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення 20.08.2019)
4. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: Закон України від 04.03.1998 р. №160/98-ВР. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/160/98-%D0%B2%D1%80>(дата звернення 20.08.2019)
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. №899-VIII. Дата оновлення: 05.08.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення 20.08.2019)
6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. №2135-XIII. Дата оновлення: 22.05.2019. UURL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2135-12> (дата звернення 20.08.2019)
7. Про Міністерство юстиції України. Положення, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF> (дата звернення 20.08.2019)

8. Питання Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань: постанова Кабінету Міністрів від 20 грудня 2017 р. № 1086 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2017-%D0%BF> (дата звернення 28.08.2019)

9. Про затвердження Типового порядку проведення відкритого конкурсу для призначення на посади у Державному бюро розслідувань: Постанова Кабінету Міністрів від 20 грудня 2017 р. № 1069. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1069-2017-%D0%BF> (дата звернення 20.08.2019)

10. Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань: Постанова Кабінету Міністрів від 11 травня 2017 р. № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2017-%D0%BF> (дата звернення 21.08.2019)

11. Питання присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями: Постанова Кабінету Міністрів від 20 квітня 2016 р. № 306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2016-%D0%BF> (дата звернення 20.08.2019)

12. Деякі питання оплати праці працівників Державного бюро розслідувань. Постанова Кабінету Міністрів від 21 серпня 2019 р. № 767 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-2019-%D0%BF> (дата звернення 20.08.2019)

Нормативно-правові акти Бюро

Про затвердження Порядку складення Присяги осіб рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань Наказ №144 від 01.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0752-19>

Про затвердження Переліку посад у центральному апараті та територіальних органах Державного бюро розслідувань, що підлягають заміщенню особами рядового та начальницького складу, граничних спеціальних звань за цими посадами. Наказ №194 від 19.08.2019 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-19>

Про затвердження Порядку проведення стажування в Державному бюро розслідувань працівників, які не мають досвіду практичної роботи за спеціальністю. Наказ №151 від 21.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-18>

Про затвердження Положення про проведення тестування з фізичної підготовки кандидатів на зайняття посад в Управлінні спеціального призначення Державного бюро розслідувань. Наказ №184 від 12.08.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-19>

Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ осіб рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань. Наказ №254 від 10.09.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1056-19>

Про затвердження Положення про конкурсну комісію з проведення конкурсу на зайняття посад працівників Державного бюро розслідувань. Наказ №177 від 26.07.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0942-19/sp:side>

НАУКОВІ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ДЖЕРЕЛА

1. Клименко Н.І. Правоохоронні органи України: Навч. посібник. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. 194 с.
2. Організація судових та правоохоронних органів: Навч. посібн. / ред. І.Є. Марочкіна, Н.В. Сібільової, О.М. Толочка. Х. 2000. 272 с.
3. І.В. Тетарчук. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. для підготовки до іспитів. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 202 с.
4. Організація судових та правоохоронних органів: підручник / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого./ ред. І.Є. Марочкіна. Х : Право, 2013.448 с.
5. М. М. Бурбика, М. С. Уткіна Судові та правоохоронні органи (у

схемах і таблицях) : навчальний посібник. Суми :Сумський державний університет, 2016. 123 с.

6. Лапкін А. В. Організація судових та правоохоронних органів України : навч. посіб. у схемах . Вид. 5-те, змін. і допов. Х. : Право, 2016. 168 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є формування уяви про діяльність, основні функції та систему Державного бюро розслідувань України, як інструменту подолання корупції.

ВСТУП

Розвиток економічних відносин, відмінних від раніше існуючих, викликав різкий ріст нових видів економічних та корупційних злочинів, провідне місце серед яких займають правопорушення, учинені правоохоронцями, суддями і найвищими службовцями взагалі.

Для боротьби з вищевказаними і іншими правопорушеннями в 2014 році був прийнятий Закон «Про державне бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань повинно остаточно взяти на себе функцію досудового розслідування від прокуратури. Остання займається слідством починаючи з 1996 року на тимчасовій основі — відповідно до п. 9 Перехідних положень Конституції України. Очікується, що ДБР повноцінно запрацює у вересні 2018 року.

1. Поняття, завдання та правова основа діяльності Державного бюро розслідувань

Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його

компетенції, керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, а також іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на їх основі.

Державне бюро розслідувань організовується і діє на засадах:

1) верховенства права, відповідно до якого людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави;

2) законності;

3) справедливості;

4) неупередженості;

5) незалежності і персональної відповідальності кожного працівника Державного бюро розслідувань;

6) відкритості та прозорості діяльності Державного бюро розслідувань для суспільства та демократичного цивільного контролю, підзвітності і підконтрольності визначеним законом державним органам. Державне бюро розслідувань діє гласно тією мірою, що не порушує права і свободи людини і громадянина, не суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства та законодавства про державну таємницю;

7) політичної нейтральності і позапартійності. Використання Державного бюро розслідувань у партійних, групових чи особистих інтересах не допускається. Діяльність політичних партій у Державному бюро розслідувань забороняється;

8) єдиноначальності у поєднанні з колективним способом реалізації окремих повноважень Державного бюро розслідувань. Принцип єдиноначальності не заперечує принципу процесуальної самостійності слідчого органу Державного бюро розслідувань.

Незалежність Державного бюро розслідувань від незаконного втручання у його діяльність гарантується, зокрема, визначеними цим та іншими законами:

1) спеціальним статусом Державного бюро розслідувань, особливим порядком визначення його загальної структури, фінансування та організаційного забезпечення діяльності;

2) особливим порядком добору, призначення та звільнення Директора Державного бюро розслідувань, першого заступника Директора Державного бюро розслідувань і заступника Директора Державного бюро розслідувань, а також вичерпним, визначеним законом, переліком підстав для припинення їхніх повноважень;

3) порядком здійснення повноважень Державним бюро розслідувань та його працівниками;

4) колегіальним прийняттям найбільш важливих рішень керівництвом Державного бюро розслідувань;

5) заборонаю незаконного втручання у здійснення повноважень працівників Державного бюро розслідувань;

6) належною оплатою праці працівників Державного бюро розслідувань і соціальними гарантіями;

7) правовим захистом і забезпеченням особистої безпеки працівників Державного бюро розслідувань, їхніх близьких родичів.

Завдання Державного бюро розслідувань

1. Державне бюро розслідувань вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування:

1) злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, особами, посади яких віднесено до першої - третьої категорій посад державної служби, суддями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України;

2) злочинів, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора -

керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України;

3) злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів).

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції, керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, а також іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на їх основі.

2. Структура Державного бюро розслідувань

Систему Державного бюро розслідувань складають центральний апарат, територіальні органи, спеціальні підрозділи, навчальні заклади та науково-дослідні установи. У складі Державного бюро розслідувань діють слідчі, оперативні та інші підрозділи. Організаційну структуру Державного бюро розслідувань затверджує Директор Державного бюро розслідувань за погодженням із Кабінетом Міністрів України.

Гранична чисельність центрального апарату та територіальних управлінь Державного бюро розслідувань становить 1 тисяча 500 осіб.

Державне бюро розслідувань є юридичною особою публічного права та здійснює свої повноваження безпосередньо і через територіальні органи.

Для забезпечення виконання завдань Державного бюро розслідувань утворюються такі його територіальні управління:

1) територіальне управління, розташоване у місті Львові, що поширює свою діяльність на Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську області;

2) територіальне управління, розташоване у місті Хмельницькому, що поширює свою діяльність на Вінницьку, Житомирську, Рівненську, Хмельницьку, Чернівецьку області;

3) територіальне управління, розташоване у місті Миколаєві, що поширює свою діяльність на Кіровоградську, Миколаївську, Одеську області;

4) територіальне управління, розташоване у місті Мелітополі, що поширює свою діяльність на Автономну Республіку Крим, Запорізьку, Херсонську області, місто Севастополь;

5) територіальне управління, розташоване у місті Полтаві, що поширює свою діяльність на Дніпропетровську, Полтавську, Сумську, Харківську області;

6) територіальне управління, розташоване у місті Краматорську, що поширює свою діяльність на Донецьку і Луганську області;

7) територіальне управління, розташоване у місті Києві, що поширює свою діяльність на місто Київ, Київську, Черкаську та Чернігівську області.

Територіальні органи Державного бюро розслідувань є юридичними особами публічного права, мають самостійний баланс, рахунки в органах Державної казначейської служби України, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

Директор Державного бюро розслідувань та його заступники

Керівництво діяльністю Державного бюро розслідувань здійснює його Директор, який частину своїх повноважень реалізує спільно із першим заступником Директора Державного бюро розслідувань і заступником

Директора Державного бюро розслідувань відповідно до частини другої статті 12 цього Закону.

Директором Державного бюро розслідувань, першим заступником Директора Державного бюро розслідувань і заступником Директора Державного бюро розслідувань може бути громадянин України, не молодший 35 років, який:

- 1) має вищу юридичну освіту;
- 2) має стаж роботи в галузі права не менше десяти років (після здобуття вищої юридичної освіти);
- 3) має досвід роботи на керівних посадах не менше п'яти років;
- 4) володіє державною мовою;
- 5) не є членом жодної політичної партії;
- 6) не є і не був членом організації, забороненої законом або судом;
- 7) має високі моральні якості та бездоганну репутацію;
- 8) за станом здоров'я спроможний виконувати відповідні службові обов'язки.

Не може бути призначена на посади Директора Державного бюро розслідувань, першого заступника Директора Державного бюро розслідувань і заступника Директора Державного бюро розслідувань особа, яка підпадає під обмеження, встановлені статтею 15 Закону «Про державне бюро розслідувань».

Не може бути призначена на посаду Директора Державного бюро розслідувань, першого заступника Директора Державного бюро розслідувань і заступника Директора Державного бюро розслідувань особа, яка має заборгованість зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Директор Державного бюро розслідувань, перший заступник Директора Державного бюро розслідувань і заступник Директора Державного бюро

розслідувань призначаються строком на п'ять років. Одна і та сама особа не може обіймати ці посади більше двох строків підряд.

Повноваження Директора Державного бюро розслідувань, першого заступника Директора Державного бюро розслідувань і заступника Директора Державного бюро розслідувань припиняються у зв'язку із закінченням строку повноважень або у разі:

- 1) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням;
- 2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;
- 3) досягнення 65 років;
- 4) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що утворюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- 5) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або про обмеження його цивільної дієздатності, про визнання його безвісно відсутнім чи про оголошення його померлим;
- 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього у зв'язку із вчиненням злочину чи кримінального проступку (крім необережного кримінального проступку) або притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;
- 7) припинення ним громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України;
- 8) смерті;
- 9) встановлення за результатами перевірки його декларації уповноваженою особою недостовірних відомостей щодо майнового стану та доходів;
- 10) набуття громадянства іншої держави.

11) наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Порядок призначення Директора Державного бюро розслідувань та його заступників

Директор Державного бюро розслідувань призначається на посаду Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до подання комісії з проведення конкурсу (далі - Конкурсна комісія) на зайняття посади Директора Державного бюро розслідувань; перший заступник Директора Державного бюро розслідувань та заступник Директора Державного бюро розслідувань призначаються на посаду та звільняються з посади Директором Державного бюро розслідувань за поданням Конкурсної комісії.

Організацію та проведення конкурсу здійснює Конкурсна комісія відповідно до цього Закону.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ ТЕМИ 8:

Систему Державного бюро розслідувань складають центральний апарат, територіальні органи, спеціальні підрозділи, навчальні заклади та науково-дослідні установи. У складі Державного бюро розслідувань діють слідчі, оперативні та інші підрозділи. Організаційну структуру Державного бюро розслідувань затверджує Директор Державного бюро розслідувань за погодженням із Кабінетом Міністрів України.

3. Повноваження Державного бюро розслідувань

1. Державне бюро розслідувань відповідно до покладених на нього завдань та у межах своєї компетенції:

1) бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності, вносить відповідні пропозиції на розгляд Кабінету Міністрів України;

2) здійснює інформаційно-аналітичні заходи щодо встановлення системних причин та умов проявів організованої злочинності та інших видів злочинності, протидію яким віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань, вживає заходів до їх усунення;

3) припиняє і розкриває злочини, розслідування яких віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань;

4) здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, на підставах та в порядку, встановлених законом;

5) здійснює розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за злочини, розслідування яких віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань;

6) використовує гласних і негласних штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності цих відносин, матеріально і морально заохочує осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;

7) розробляє і затверджує методику розслідування окремих видів злочинів;

8) вживає заходів щодо відшкодування завданих державі збитків і шкоди, забезпечує можливості для конфіскації коштів та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення злочинів, у порядку, визначеному законодавством;

9) вживає заходів для повернення в Україну з-за кордону коштів та іншого майна, одержаних внаслідок вчинення злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;

10) виключно з метою здійснення своїх повноважень має доступ як користувач до інформаційних систем органів державної влади, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, самостійно створює інформаційні системи та веде оперативний облік в обсязі і порядку, що визначаються завданнями, покладеними на Державне бюро розслідувань, із дотриманням законодавства про захист персональних даних;

11) організовує забезпечення особистої безпеки осіб рядового і начальницького складу, державних службовців Державного бюро розслідувань та інших визначених законом осіб, а також захист осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, від протиправних посягань;

12) забезпечує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників Державного бюро розслідувань, бере участь у формуванні державного замовлення на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців у відповідних сферах;

13) здійснює виконання запитів про надання правової допомоги, які надійшли від компетентних органів іноземних держав;

14) розробляє пропозиції до проектів міжнародних договорів України та забезпечує дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України;

15) здійснює співробітництво з поліцейськими та іншими відповідними органами іноземних держав відповідно до законів та міжнародних договорів України;

16) забезпечує відповідно до законодавства додержання режиму захищеної законом таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, а також визначеного законом порядку оприлюднення та надання доступу до публічної інформації;

17) звітує про свою діяльність у порядку, визначеному цим Законом, та інформує суспільство про результати своєї роботи;

18) здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом.

Реалізація повноважень Державного бюро розслідувань

1. Державне бюро розслідувань та його уповноважені посадові особи з метою виконання покладених на них завдань:

1) здійснюють на підставах і в порядку, встановлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові, оперативно-розшукову діяльність, слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;

2) безоплатно одержують в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, за письмовими запитами Директора Державного бюро розслідувань, його уповноваженого заступника, директорів територіальних органів Державного бюро розслідувань або їхніх уповноважених заступників інформацію, необхідну у справах про злочини, що знаходяться у провадженні Державного бюро розслідувань, у тому числі з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є органи державної влади або органи місцевого самоврядування, у тому числі інформацію з обмеженим доступом. Використання цієї інформації здійснюється Державним бюро розслідувань з дотриманням законодавства про захист персональних даних. Суб'єкти, яким адресовано відповідний запит, зобов'язані протягом трьох днів, а в разі неможливості - не пізніше 10-денного строку, надати відповідну інформацію або повідомити про причини, що перешкоджають її наданню;

3) вживають заходів для припинення фізичними та юридичними особами протиправних діянь, що перешкоджають здійсненню повноважень Державного бюро розслідувань, перевіряють у зв'язку з цим документи, що посвідчують особу;

4) проводять фотографування, аудіо- і відеозйомку, дактилоскопію осіб, затриманих за підозрою у вчиненні злочину, взятих під варту;

5) використовують у невідкладних випадках, з подальшим відшкодуванням завданих збитків, транспортні засоби, що належать фізичним та юридичним особам (крім транспортних засобів дипломатичних,

консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, припинення злочину, переслідування та затримання осіб, які підозрюються у його вчиненні, доставлення до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують екстреної медичної допомоги;

6) здійснюють співпрацю з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності цих відносин, матеріально та морально заохочують осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;

7) у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створюють інформаційні системи та ведуть оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

8) зберігають, носять та застосовують вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовують заходи фізичного впливу;

9) скликають наради, проводять конференції та семінари, інші наукові та науково-практичні заходи;

10) вживають заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, що можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у злочинах, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, провадять діяльність із зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт.

2. На працівників Державного бюро розслідувань, які здійснюють покладені на них обов'язки у складі слідчих чи оперативних підрозділів, поширюються також права та обов'язки, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України та Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність".

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ ТЕМИ 8:

Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції, керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, а також іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на їх основі.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ТЕМИ 8:

Під час вивчення даної теми рекомендується особливу увагу звернути на питання повноважень ДБР, які вони здійснюють на підставах і в порядку, встановлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові, слідчі та негласні слідчі дії з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань

Вивчення цієї теми слід розпочати з поняття, правових засад організації та діяльності, завдань, структури і чисельності, повноважень Державного бюро розслідувань.

Особлива увагу необхідно приділити вивченню компетенції Державного бюро розслідувань, питанням його взаємодії з іншими державними органами. Важливо з'ясувати правовий статус працівників ДБР: осіб рядового і начальницького складу, державних службовців, а також працівників, які уклали трудовий договір із ДБР. Обов'язково слід звернути увагу щодо правового статусу державного службовця згідно з чинним законодавством України.

Знання із даної теми допоможуть слухачам в отриманні навичок відмежування компетенції працівників Державного бюро розслідувань від компетенції працівників Національної поліції України у розкритті злочинів та викритті винних у їх вчиненні осіб.

ТЕМА № 9. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ**(2 години)****ПЛАН ЛЕКЦІЇ:**

1. Національна поліція України як складова системи Міністерства внутрішніх справ України. Поняття, система, структура, правова основа діяльності та повноваження МВС України

2. Національна поліція: система, завдання, повноваження. Поліцейські заходи – поняття і види

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ**

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.06.2019).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. №2135-ХІІІ. Дата оновлення: 22.05.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2135-12> (дата звернення 20.08.2019).

2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Дата оновлення: 05.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 20.08.2019).

3. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001р. №2141-III. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 13.08.2019)

4. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.08.2019)

6. Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України: Закон України від 10 січня 2002 року. № 2925-III. Дата оновлення: 10.04.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2925-14> (дата звернення: 23.08.2019)

7. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 23.08.2019)

8. Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п> (дата звернення: 19.08.2019)

9. Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3781-12> (дата звернення: 23.08.2019)

10. Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ: Постанова Кабінету Міністрів від 16 вересня 2015 року № 730 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/730-2015-%D0%BF> (дата звернення 20.08.2019)

11. Інструкція з оформлення документів у системі Міністерства внутрішніх справ України: Закони України. Наказ МВС України від 27.07.2012 р. № 650 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0650320-12> (дата звернення 12.06.2019).

12. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19> (дата звернення 26.08.2019)

НАУКОВІ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ДЖЕРЕЛА

1. Організація судових та правоохоронних органів України у схемах [Текст]: навч. посіб. А.В. Лапкін. Харків: Право, 2012. 136 с.

2. І.В. Тетарчук Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. для

підготовки до іспитів. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 202 с.

3. Організація судових та правоохоронних органів: підручник .Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого/ за ред. І.Є. Марочкіна. Х. : Право, 2013. 448 с.

4. Лапкін А. В. Організація судових та правоохоронних органів України : навч. посіб. у схемах . Вид. 7-ме, змін. і допов. Харків : Право, 2018. 170 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є висвітлення основних питань, пов'язаних із визначенням завдань, функцій та організаційної структури органів внутрішніх справ, а також формування у майбутніх юристів уявлення про завдання, принципи діяльності та побудову органів поліції; ознайомлення з порядком проведення органами поліції досудового розслідування.

ВСТУП

Національна поліція України є частиною органів державної виконавчої влади займають одне з центральних місць в системі правоохоронних органів, оскільки виконують найбільший обсяг робіт, пов'язаний з попередженням, виявленням і припиненням правопорушень.

Національна поліція є основною складовою Міністерства внутрішніх справ України. Систему органів Національної поліції очолює Міністерство внутрішніх справ України і є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

МВС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах: 1) забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг; 2) захисту державного кордону та охорони

суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; 3) цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності; 4) міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів².

Установлена законодавством компетенція Національної поліції характеризується сукупністю покладених на них завдань та функцій, а також наявністю конкретних повноважень того або іншого органу. Вона визначається загальними типовими та індивідуальними положеннями про той чи інший орган внутрішніх справ та спеціальними законодавчими актами, які визначають обов'язки та права ряду органів, що функціонують в рамках системи МВС України. Так, компетенція Національної поліції визначається Законом України “Про Національну поліцію”, компетенція та організаційні основи діяльності Національної гвардії визначаються Законом України “Про Національну гвардію України” від 13 березня 2014 року тощо.

I. Поняття, система, структура, правова основа діяльності та повноваження Міністерства внутрішніх справ України.

Міністерство внутрішніх справ України – (далі за текстом – МВС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

МВС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах:

– забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і

² Див.: пункт 1 Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затв. Пост. КМ України від 28 жовтня 2015 р. № 878 // Урядовий кур'єр від 06.11.2015 – № 207 // Офіційний вісник України від 17.11.2015 – 2015 р., № 89, стор. 43, стаття 2972, код акту 79258/2015

держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;

– захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

– цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

– міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Правова основа діяльності МВС України

- Конституція України;
- Кримінальний кодекс України;
- Кримінальний процесуальний кодекс України;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- Закон України “Про Національну поліцію”;
- Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність”;
- Закон України “Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України”;
- Закон України “Про Національну гвардію України”;
- Положення про Міністерство внутрішніх справ України.

Чисельність Міністерства внутрішніх справ України. Відповідно до ст. 2 Закону України “Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України” затверджено загальну чисельність Міністерства внутрішніх справ України у кількості 210 000 осіб (за винятком чисельності Національної гвардії України, що визначається Законом України “Про

Національну гвардію України"). За рахунок Державного бюджету України утримуються 152 000 працівників органів внутрішніх справ, з яких чисельність осіб рядового і начальницького складу не може перевищувати величину, визначену із розрахунку 300 осіб на 100 000 населення³.

Міністерство внутрішніх справи України очолює Міністр, який призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра України і звільняється з посади Верховною Радою України (абз. 1 п. 10 Положення про МВС).

Міністр має першого заступника, заступників та заступника Міністра – керівника апарату, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра (абз. 2 п. 10 Положення про МВС).

Міністр внутрішніх справ України згідно з пунктом 11 *Положення про МВС* має такі повноваження і права:

- 1) очолює МВС, здійснює керівництво його діяльністю;
- 2) спрямовує та координує здійснення іншими центральними органами виконавчої влади заходів з питань, що належать до компетенції МВС;
- 3) спрямовує та координує діяльність визначених Кабінетом Міністрів України центральних органів виконавчої влади, зокрема:
 - ☀ забезпечує формування державної політики у сферах, визначених цим Положенням, та контролює її реалізацію;
 - ☀ погоджує та подає на розгляд Кабінету Міністрів України розроблені центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр (Органи цивільного захисту; Ветеринарної служби тощо), проекти законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів

³ Див.: стаття 2 Закону України “Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України” із змінами, внесеними згідно із Законами № 138-IV від 12.09.2002, № 1181-IV від 18.09.2003, № 877-VII від 13.03.2014, № 1166-VII від 27.03.2014; в редакції Закону № 76-VIII від 28.12.2014).

України;

- ☀ визначає пріоритетні напрями роботи центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, та шляхи виконання покладених на них завдань, затверджує плани роботи таких центральних органів виконавчої влади;

- ☀ вносить Прем'єр-міністрові України пропозиції стосовно кандидатур на посади керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, і за пропозицією керівників зазначених органів – пропозиції щодо кандидатур на посади їх заступників, крім заступників керівника Національної поліції;

- ☀ призначає на посаду та звільняє з посади першого заступника та заступників керівника Національної поліції за поданням керівника Національної поліції;

- ☀ погоджує структуру апаратів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, а також структуру територіальних органів Національної поліції;

- ☀ погоджує пропозиції керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, щодо утворення, реорганізації та ліквідації їх територіальних органів, вносить на розгляд Кабінету Міністрів України відповідні подання;

- ☀ визначає структурний підрозділ апарату МВС, що відповідає за взаємодію з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

- ☀ установлює порядок обміну інформацією між МВС та центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, періодичність її подання;

- ☀ ініціює питання щодо проведення службового розслідування стосовно керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, їх заступників, інших державних службовців і працівників апаратів таких органів та їх територіальних органів, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери їх управління;

- ☀ видає обов'язкові до виконання центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, накази та доручення з питань, що належать до компетенції таких органів;

- ☀ погоджує призначення на посаду та звільнення з посади керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів апаратів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

- ☀ погоджує призначення на посаду та звільнення з посади керівників та заступників керівників територіальних органів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, крім заступників керівників територіальних органів Національної поліції;

- ☀ порушує перед Кабінетом Міністрів України питання щодо скасування актів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, повністю чи в окремій частині;

- ☀ порушує перед Кабінетом Міністрів України питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, та їх заступників;

- ☀ ініціює питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності керівників структурних підрозділів апаратів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, їх територіальних

органів та їх заступників, а також керівників закладів, установ і підприємств, що належать до сфери їх управління;

- ☀ приймає рішення щодо проведення перевірки діяльності центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, їх територіальних органів;

- ☀ заслуховує звіти про виконання покладених на центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, завдань та планів їх роботи;

- ☀ визначає посадових осіб МВС, які включаються до складу колегій центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

- ☀ доручає керівникам центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, скасувати акти їх територіальних органів повністю чи в окремій частині, а в разі відмови скасовує такі акти повністю чи в окремій частині;

- ☀ забезпечує контроль за станом виконання центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, покладених на них завдань і функцій;

- ☀ вирішує інші питання, пов'язані із спрямуванням і координацією діяльності центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

4) визначає пріоритети роботи МВС та шляхи виконання покладених на нього завдань, затверджує плани роботи МВС, звіти про їх виконання;

5) організовує та контролює виконання Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України в апараті МВС та територіальних органах, а також у закладах, установах і на підприємствах, що належать до сфери управління МВС;

6) подає на розгляд Кабінету Міністрів України проекти законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, розробником яких є МВС;

7) представляє в установленому порядку проекти законів України, розробником яких є МВС та центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, і доповідає з інших питань, що належать до компетенції МВС, під час їх розгляду на пленарних засіданнях Верховної Ради України;

8) веде переговори і підписує міжнародні договори України в межах наданих йому повноважень;

9) представляє МВС у відносинах з іншими органами, закладами, установами і підприємствами в Україні та за її межами;

10) утворює, реорганізовує і ліквідує оперативно-територіальні об'єднання Національної гвардії, їх органи військового управління, з'єднання, військові частини і підрозділи, навчальні військові частини (центри), бази, установи та заклади Національної гвардії в межах загальної чисельності та виділених коштів на їх утримання;

11) затверджує положення про структурні підрозділи апарату МВС, призначає на посаду та звільняє з посади в установленому порядку їх керівників та заступників керівників, працівників патронатної служби, присвоює їм ранги державних службовців, приймає рішення щодо їх заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності;

12) порушує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності першого заступника та заступників міністра, заступника міністра – керівника апарату;

13) притягує до дисциплінарної відповідальності керівників закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС;

14) затверджує положення про органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії, військові частини і підрозділи з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів,

військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні, з'єднання, військові частини і підрозділи з охорони громадського порядку, підрозділи (загони) спеціального призначення, військові частини оперативного призначення, авіаційні військові частини, військові частини і підрозділи зв'язку, органи і підрозділи забезпечення Національної гвардії;

15) затверджує за пропозицією командувача Національної гвардії структуру головного органу військового управління Національної гвардії, територіальних управлінь Національної гвардії, з'єднань, військових частин і підрозділів, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, установ та закладів Національної гвардії;

16) затверджує положення про територіальні органи МВС, призначає на посаду та звільняє з посади керівників цих органів;

17) відповідно до законодавства присвоює спеціальні звання поліції до полковника поліції включно керівнику Національної поліції;

18) установлює відомчі заохочувальні відзнаки та вирішує питання про нагородження ними;

19) вносить подання щодо представлення в установленому порядку державних службовців, військовослужбовців, поліцейських та працівників закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС, до відзначення державними нагородами;

20) утворює, реорганізовує і ліквідує заклади, установи і підприємства, що належать до сфери управління МВС, затверджує їх положення (статути), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників;

21) призначає на посаду та звільняє з посади ректорів, перших проректорів та проректорів вищих навчальних закладів, що належать до сфери управління МВС, з урахуванням положень Закону України “Про вищу освіту”;

22) порушує в установленому порядку питання щодо присвоєння рангу державного службовця заступнику Міністра – керівнику апарату;

23) визначає обов'язки першого заступника Міністра, заступників Міністра та заступника Міністра – керівника апарату, розподіл повноважень Міністра між першим заступником Міністра та заступниками Міністра, які вони здійснюють у разі його відсутності;

24) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

25) приймає рішення щодо розподілу бюджетних коштів, головним розпорядником яких є МВС;

26) підписує накази МВС;

27) дає обов'язкові для виконання державними службовцями та працівниками апарату МВС доручення;

28) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Колегія Міністерства внутрішніх справ України утворюється для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції МВС, обговорення найважливіших напрямів його діяльності у МВС(абз. 1 п. 12 *Положення про МВС*).

Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу МВС.

Необхідно зауважити, що в нових умовах державотворення і реформування системи правоохоронних органів роль колегії МВС України значно зменшилася у порівнянні з минулим. Так, протягом останніх двох років не було жодного керівного рішення колегії МВС України.

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у МВС можуть утворюватися інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів приймається Міністром.

Кількісний та персональний склад постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, положення про них затверджуються Міністром.

МВС дозволяється використовувати транспортні засоби спеціалізованого призначення, у тому числі із символікою МВС, обладнані спеціальними світловими та звуковими сигнальними пристроями (*п. 13 Положення про МВС*).

Гранична чисельність державних службовців та працівників апарату МВС затверджується Кабінетом Міністрів України (*п. 14 Положення про МВС*).

Структура апарату МВС затверджується Міністром.

Штатний розпис та кошторис МВС затверджуються заступником Міністра – керівником апарату за погодженням з Міністерством фінансів України.

МВС є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства (*п. 15 Положення про МВС*).

До системи МВС України входять органи, діяльність яких спрямовується і координується через Міністра внутрішніх справ:

- 1) Національна поліція України;
- 2) Державна прикордонна служба України;
- 3) Державна служба України з надзвичайних ситуацій;
- 4) Національна гвардія України;
- 5) Державна міграційна служба України.
- 6) Головний сервісний центр МВС України.

Структура Національної поліції та Національної гвардії України розглядатимуться в наступних розділах цієї лекції.

Практична діяльність кожного з названих органів держави регламентується окремо законодавчими і підзаконними нормативно-правовими актами.

Структура апарату Міністерства внутрішніх справ України

СТРУКТУРА

апарату Міністерства внутрішніх справ України⁴

1. Керівництво.
2. Патронатна служба.
3. Департамент організаційно-апаратної роботи.
4. Департамент формування політики щодо підконтрольних Міністрові органів влади та моніторингу.
5. Департамент інформатизації.
6. Департамент комунікації.
7. Департамент юридичного забезпечення.
8. Департамент внутрішнього аудиту.
9. Департамент міжнародного співробітництва та європейської інтеграції.

⁴ Див.: Наказ МВС України від 01.05.2016 року № 349. Додатковотакж див.: Інфографіка на офіційному сайті МВС України [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/205_Stuktura_Ministerstva_vnutrishnih_sprav_Ukraini.htm

10. Департамент фінансово-облікової політики.
11. Департамент персоналу, організації освітньої та наукової діяльності.
12. Департамент з питань режиму та службової діяльності.
13. Департамент державного майна та ресурсів.
14. Управління документування службової діяльності.
15. Управління запобігання корупції та проведення люстрації.
16. Управління охорони здоров'я та реабілітації.
17. Управління ліцензування.
18. Управління моніторингу дотримання прав людини.
19. Управління взаємодії з Національною поліцією.
20. Управління взаємодії з Державною прикордонною службою України.
21. Управління взаємодії з Державною службою України з надзвичайних ситуацій.
22. Управління взаємодії з Державною міграційною службою України.
23. Управління взаємодії з Національною гвардією України.
24. Управління координації діяльності авіації.
25. Відділ мобілізаційної роботи, організації бронювання та цивільного захисту.
26. Відділ впровадження реформ.
27. Відділ запровадження діяльності служби 112.

ВИСНОВКИ З ПЕРШОГО ПИТАННЯ ТЕМИ 9:

Міністерство внутрішніх справ України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

МВС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у наступних сферах:

– забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і

держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;

– захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

– цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

– міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

2. Національна поліція: система, завдання, повноваження.

Поліцейські заходи – поняття і види.

Національна поліція України (далі – поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку (ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про Національну поліцію»). Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом (ч. 2 ст. 1 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Загальна система поліції (ст. 13 ЗУ «Про Національну поліцію»)

Систему поліції складають:

- 1) центральний орган управління поліцією.
- 2) територіальні органи поліції.

У складі поліції функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення.

Структуру центрального органу управління поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань.

Штатний розпис (штат) поліції затверджує керівник поліції. Кошторис поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

Територіальні органи поліції утворюються в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах як юридичні особи публічного права в межах граничної чисельності поліції і коштів, визначених на її утримання.

Територіальні органи поліції утворює, ліквідує та реорганізовує Кабінет Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ України на підставі пропозицій керівника поліції.

Структуру територіальних органів поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

Штатний розпис (штат) та кошторис територіальних органів поліції затверджує керівник поліції.

Керівники територіальних органів поліції призначаються на посади та звільняються з посад керівником поліції за погодженням з Міністром

внутрішніх справ України. Заступників керівників територіальних органів поліції призначає на посади та звільняє з посад керівник територіального органу поліції.

Керівником, заступником керівника територіального органу поліції може бути призначена особа, яка:

- 1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;
- 2) має вищу повну юридичну освіту;
- 3) має стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років;
- 4) має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року.

Завдання Національної поліції:

Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Основні повноваження поліції (стаття 23 ЗУ «Про Національну поліцію»):

Поліція відповідно до покладених на неї завдань:

- 1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;
- 2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
- 3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок

кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невідомим трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

18) вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України.

26) здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону;

27) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснює привід у виконавчому провадженні, здійснює розшук боржника чи дитини у виконавчому провадженні у випадках, передбачених законом або рішенням суду.

28) забезпечує інформування Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід досудового розслідування, вжиття заходів для розшуку осіб, зниклих безвісти, у тому числі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, для внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

29) виявляє транспортні засоби особистого користування, тимчасово ввезені на митну територію України громадянами більш як на 30 діб та не зареєстровані в Україні у встановлені законодавством строки;

30) вживає заходів для виявлення неправомірного керування транспортними засобами, щодо яких порушено обмеження, встановлені Митним кодексом України, а саме: порушено строки їх тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту; транспортні засоби використовуються для цілей підприємницької діяльності та/або отримання

доходів в Україні; транспортні засоби передано у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили їх на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту, а також заходів для виявлення неправомірного розкомплектування таких транспортних засобів.

Стаття 24 ЗУ «Про Національну поліцію» визначає, що виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення (ст. 25 ЗУ «Про Національну поліцію»)

Поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених ЗУ «Про Національну поліцію».

Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності:

- 1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;
- 2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;
- 3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;
- 4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

Поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України "Про захист персональних даних", іншими законами України.

Поліція зобов'язана письмово інформувати органи доходів і зборів про виявлення нецільового використання та/або передачі транспортних засобів

особистого користування, тимчасово ввезених на митну територію України чи поміщених у митний режим транзиту, у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такі транспортні засоби на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту, а також про виявлення розкомплектування таких транспортних засобів.

Поліцейські заходи

Для виконання покладених на неї завдань Національна поліція України на підставі та в порядку, визначених законом, вживає «поліцейські заходи», тобто активні дії реагування на вчинені правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України.

Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

Види поліцейських заходів

Превентивні поліцейські заходи (ст. 31):

Поліція може застосовувати такі превентивні заходи:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхнева перевірка і огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;
- 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;

8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;

9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

11) поліцейське піклування.

Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи.

Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним.

Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України.

Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Крім цього, в межах своєї компетенції поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує «поліцейські превентивні заходи» та «заходи примусу», визначені Законом України «Про Національну поліцію».

Поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати інші заходи, визначені окремими законами.

Якщо поліцейського неможливо ідентифікувати за зовнішніми ознаками, він зобов'язаний пред'явити особі документ, що посвідчує його повноваження.

ВИСНОВКИ З ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Національна поліція України – є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом.

Систему поліції складають: центральний орган управління поліцією і територіальні органи поліції.

У складі поліції функціонують: кримінальна поліція; патрульна поліція; органи досудового розслідування; поліція охорони; спеціальна поліція; поліція особливого призначення. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення.

ВИСНОВКИ ДО ТЕМИ 9:

Міністерство внутрішніх справ реалізовує державну політику в сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, організовує і координує діяльність органів внутрішніх

справ по боротьбі із злочинністю, охороні громадського порядку і забезпеченню громадської безпеки. Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТЕМИ 9:

Під час вивчення даної теми рекомендується особливу увагу звернути на питання щодо системи Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України, викладеними в матеріалах лекції. Вивчаючи цю тему доцільним є звернення до нормативних актів щодо повноважень поліції та МВС України.

ТЕМА 13: СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНІ СУБ'ЄКТИ У СФЕРІ ПРОТИДІІ КОРУПЦІЇ

(2 години)

План лекції:

1. Правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні
2. Національне антикорупційне бюро України
3. Спеціалізована антикорупційна прокуратура

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 16.07.2019. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 13.08.2019).
2. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII Дата оновлення: 28.08.2018 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1020-19> (дата звернення: 13.08.2019).
3. Про державну службу: Закони України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 13.08.2019).
4. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. №2447-VII. Дата оновлення: 07.06.2019. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2447-19> (дата звернення: 13.08.2019)
5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.08.2019)
6. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року

№ 580-VIII. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 20.08.2019).

7. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. Дата оновлення: 28.08.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення 20.08.2019)

8. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 37-82-XII. Дата оновлення: 08.10.2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12> (дата звернення 19.08.2019)

9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. №1618-15-ВР. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 13.10.2019)

10. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001р. №2141-III. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 13.08.2019)

11. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.08.2019)

12. Господарський Кодекс України від 16.01.2013 № 436-IV. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.08.2019).

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073¹-X. Дата оновлення: 19.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 13.12.2019)

ВСТУП

Створення та запуск Національного антикорупційного бюро України було однією з вимог Міжнародного валютного фонду та Європейської комісії для лібералізації візового режиму України з Європейським Союзом.

14 жовтня 2014 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Національне антикорупційне бюро України».

В січні 2015 року вперше в історії сучасної України було оголошено відкритий конкурс на заміщення вакантної посади керівника державного органу. 186 кандидатів на посаду директора Національного антикорупційного бюро України подали свої документи. Переможцем став Артем Ситник.

16 квітня 2015 року Президент України Петро Порошенко підписав два Укази: №217/2015 – про утворення Національного антикорупційного бюро України та №218/2015 – про призначення Артема Ситника директором Бюро. З цього моменту розпочалось створення нового державного органу. Першими наказами від 23 квітня 2015 року Директор Бюро затвердив структуру та штатний розпис НАБУ, 24 квітня – Гізо Углава був призначений першим заступником Директора Бюро. Пізніше було призначено ще двох заступників – Анатолія Новака та Тетяну Варварську.

7 травня у Бюро з'явилося власне приміщення за адресою: м.Київ, вул. В.Сурикова, 3.

Для забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю НАБУ Указом Президента України №272/2015 від 15 травня 2015 року створено Раду громадського контролю при Бюро. До її складу раз на рік шляхом Інтернет-голосування обираються авторитетні громадські діячі.

5 червня 2015 року за результатами відкритого Інтернет-голосування було обрано перший склад Ради громадського контролю, до якого увійшли 15 активістів.

8 червня обраним складом Ради громадського контролю було проведено перше засідання, на якому прийнято рішення про делегування членів Ради до Конкурсної комісії з проведення конкурсу на зайняття вакантних посад у Національному антикорупційному бюро України. З цього моменту стало можливим проведення відкритих конкурсів. 9 червня директор Бюро затвердив склад першої Конкурсної комісії.

1. Основні правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні

Сьогодні на законодавчому рівні в Україні корупція визнана однією з проблем, яка несе в себе загрозу національній безпеці нашої держави. Стаття 18 Закону «Про запобігання корупції» встановлює, що засади антикорупційної політики (антикорупційної стратегії) визначаються Верховною Радою України. З цією метою Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну Національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики.

В рамках дисципліни «Судові та правоохоронні органи» Згідно ст. 1 вказаного Закону *“до спеціально уповноважених суб’єктів у сфері протидії корупції відносяться* 1) органи прокуратури (САП), 2) Національної поліції, 3) Національне антикорупційне бюро України, 4) Національне агентство з питань запобігання корупції;

Корупція – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону про запобігання корупції, наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди

або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб,

або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій ст. 3 цього Закону,

або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей.

До корупційних діянь відносяться:

1.Корупційне правопорушення - діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ст. 3 Закону «Про запобігання корупції» , за яке

законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

2.Неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, **які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав.**

Про ознаки корупції у особи зазначеної у ст. 3 (Субєкти, на яких поширюється дія закону) вказаного Закону можуть свідчити наступні аспекти:

1) встановлення наявності у такої особи **потенційного конфлікту інтересів** – (наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень);

2) встановлення наявності у такої особи **реального конфлікту інтересів** – (суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень).

3) Встановлення наявності у такої особи **приватного конфлікту інтересів** – (будь який майновий чи не майновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми, чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних, чи інших організаціях).

Слід зазначити, що значним кроком у питаннях боротьби з корупцією стало прийняття Закону України від 13 травня 2014 року № 1261-VII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної

антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України".

Вказаним Законом істотно удосконалено вітчизняну систему запобігання і протидії корупції, зокрема щодо криміналізації корупції, а саме:

- підвищено санкції для фізичних та юридичних осіб за кримінальні корупційні правопорушення шляхом введення як альтернативного виду покарання - позбавлення волі.

- встановлено юрисдикцію щодо злочинів, пов'язаних із хабарництвом, які вчиняються за кордоном нашими громадянами у співучасті з іноземцями;

- встановлено відповідальність за підкуп осіб, які працюють у приватних компаніях в будь-якій якості;

- надано чіткі визначення пропозиції та обіцянки неправомірної вигоди, що поліпшило діяльність правозастосовних органів та підвищило якість їх роботи;

- поширено правила спеціальної конфіскації на всі корупційні злочини, зокрема у приватному секторі;

- покращено здійснення фінансового контролю стосовно майнового стану публічних службовців;

- запроваджено зовнішній контроль щодо декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, який здійснюється податковими органами;

- встановлено кримінальну відповідальність за неподання електронних декларацій;

- адміністративну, дисциплінарну та кримінальну відповідальність за подання недостовірних відомостей у зазначених деклараціях (ст. 366-1 КК за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 ПМ. У разі подання завідомо недостовірних відомостей стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, якщо такі відомості

відрізняються від достовірних на суму менше 100 ПМ, до суб'єкта декларування може бути застосовано дисциплінарну відповідальність.)

З метою скорочення проявів корупції, поставлення її під контроль спеціально уповноважених антикорупційних органів, виділяються **наступні напрями формування державної політики у сфері протидії корупції:**

- 1) створення нормативної антикорупційної бази та постійне її удосконалення;
- 2) створення спеціальних антикорупційних органів боротьби з корупцією і контролю;
- 3) безумовне і оперативне розслідування корупційних діянь і притягнення винних осіб до відповідальності.

До основних сфер на які спрямований антикорупційний вплив можна віднести:

- 1) **виборчі правовідносини;** (ця сфера, є дуже вразливою і часто піддається корупційному маніпулюванню);
- 2) **державна служба;** (одна з найбільш корупційно-ризикованих сфер діяльності. Більшість суб'єктів і учасників цих правовідносин мають певну ділянку, на якій вони наділені владними повноваженнями, що створює підґрунтя для різного роду зловживань та переслідування власного корисного інтересу);
- 3) **сфера публічних (державних) закупівель;** (це коло правовідносин відоме найвищим рівнем корупційних проявів і йому властиве явище так званої політичної корупції, оскільки саме в публічних закупівлях фігурують державні кошти і, відповідно, з'являються особи, які цими коштами намагаються маніпулювати у власних цілях);
- 4) **діяльність органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування;** (це та сфера відносин, з якою зіштовхується майже кожен громадянин кожного дня. Цей «рівень» корупційних проявів має найбільшу

розповсюдженість, і величезна його проблемність полягає в тому, що він у свідомості громадян сприймається як нормальний);

5) **запобігання корупції у судовій системі та органах кримінальної юстиції;** (корупційні прояви в цій сфері носять системний і хронічний характер);

б) **інформаційні правовідносини;** (найбільш складна і латентна сфера корупційних ризиків. Йдеться про випадки маніпулювання інформаційними потоками, яке призводить до викривлення інформації і перекручення її на бік конкретних осіб, з метою отримання певної і не завжди, навіть, матеріальної вигоди);

7) **запобігання корупції у приватному секторі;** (корупція пов'язана з поняттям «відкатів» не лише у публічних закупівлях, але й у приватних правовідносинах).

До основних правових та організаційних засад функціонування системи запобігання корупції слід віднести:

1) незалежна діяльність спеціальних уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції із забезпеченням широкої участі представників громадянськості в діяльності вказаних органів;

2) забезпечення імплементації міжнародних стандартів співпраці влади та громадськості у прийнятті рішень у сфері антикорупційної політики;

3) розробка загальнонаціональної методики оцінки рівня корупції в Україні відповідно до стандартів ООН;

4) розробка адміністративних та регулятивних механізмів попередження корупції;

5) невідворотність адміністративного та кримінального покарання за вчинення корупційних правопорушень;

б) постійний моніторинг корупційних проявів і формування засобів протидії корупції з відповідним контролем за дотриманням законодавства з питань конфлікту інтересів та декларування майна, доходів, видатків і зобов'язань фінансового характеру;

- 7) активне міжнародне співробітництво в антикорупційному напрямку;
- 8) формування суспільної думки і виховання громадян у дусі нетерпимості до корупційних діянь;
- 9) підвищення рівня співпраці влади та громадян у протидії корупції;
- 10) належне фінансування державного апарату в цілому та антикорупційних програм зокрема.

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)	Закон України «Про запобігання корупції» Стаття 4. Статус Національного агентства з питань запобігання корупції Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» Стаття 1. Статус Національного антикорупційного бюро України 1. Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.
Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)	Закон України «Про прокуратуру» Стаття 8. Генеральна прокуратура України 5. У Генеральній прокуратурі України утворюється (на правах самостійного структурного підрозділу) Спеціалізована антикорупційна прокуратура, на яку покладаються такі функції: 1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України; 2) підтримання державного обвинувачення у відповідних

	<p>провадженнях;</p> <p>3) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим Законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.</p>
<p>Національна поліція України (НПУ)</p>	<p>Закон України «Про національну поліцію»</p> <p>Стаття 1. Національна поліція України</p> <p>1. Національна поліція України (далі - поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.</p> <p>2. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом.</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію»</p> <p>Національна поліція з метою організації своєї діяльності забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції, порушень законності, службової дисципліни і контроль за їх реалізацією в центральному органі управління Національної поліції, територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління.</p>

2. Національне антикорупційне бюро України

Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Правова основа діяльності НАБУ становлять: Конституція України, міжнародні договори України, Закон про НАБУ та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти.

Законодавча база:

Акти законодавства:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР;
2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII;
3. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14.10.2014 № 1699-VII;
4. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII;
5. Кримінальний кодекс України, від 05.04.2001, № 2341-III;
6. Кримінальний процесуальний кодекс України, від 13.04.2012 №4651-VI;
7. Цивільний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV;
8. Цивільний процесуальний кодекс України, від 18.03.2004, № 1618-IV;
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003, № 436-IV;
10. Господарський процесуальний кодекс України, від 06.11.1991, N 1798-XII;
11. Кодекс адміністративного судочинства України, від 06.07.2005, № 2747-IV;
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення, від 07.12.1984, № 8073-X;
13. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII;
14. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-XII;
15. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996, №393/96-ВР.
16. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII;
17. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI;

18. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII;
19. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI;
20. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 № 3782-XII;
21. Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855-XII;
22. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 № 3781-XII;
23. Закон України «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» від 22.02.2006 № 3460-IV;
24. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII;
25. Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014 № 1682-VII;
26. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI;
27. Закон України Про банки і банківську діяльність від 07.12.2000 № 2121-III;
28. Закон України «Про депозитарну систему України» від 06.07.2012 № 5178-VI;
29. Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19.06.2003 № 975-IV.

Укази Президента України з діяльності Національного бюро:

1. Указ Президента України від 28 квітня 2016 року №182/2016 «Про присвоєння рангу державного службовця»;
2. Указ Президента України від 26 жовтня 2015 року № 606/2015 «Про внесення зміни до Переліку посадових осіб, на яких покладається виконання функцій державного експерта з питань таємниць»;
3. Указ Президента України від 18 серпня 2015 року №478/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 липня 2015 року "Про додаткові заходи щодо запровадження безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом».

4. Указ Президента України «Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України» від 15.05.2015 № 272/2015;

5. Указ Президента України «Про державну охорону Національного антикорупційного бюро України» від 25.05.2015 № 284/2015.

Постанови Кабінету Міністрів України з діяльності Національного бюро:

1. Постанова КМУ від 30 березня 2016 р. № 251 «Про встановлення розміру доплати за спеціальне звання осіб начальницького складу Національного антикорупційного бюро»;

2. Постанова КМУ від 18 грудня 2015 р. № 1167 «Про співвідношення між посадами начальницького складу і посадами державних службовців Національного антикорупційного бюро»;

3. Розпорядження від 4 листопада 2015 р. № 1140-р «Про встановлення ліміту легкових автомобілів, що обслуговують Національне антикорупційне бюро»;

4. Розпорядження від 7 травня 2015 р. № 438-р «Про забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України»;

5. Розпорядження від 21 грудня 2014 р. № 1250-р «Про затвердження членів комісії з проведення конкурсу на зайняття посади Директора Національного антикорупційного бюро України».

Спільні накази, укладені Національним бюро:

1. Порядок взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ щодо обміну інформації з питань обліку осіб, оголошених у розшук (від 24.04.2017 року №99-0/335);

2. Єдині принципи зовнішньої комунікації між Національним антикорупційним бюро України та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою (від 27.07.2017 року №157-0);

3. Наказ "Про затвердження Порядку взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України

щодо використання інформаційних ресурсів єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України".

Міжнародні нормативно-правові акти:

Міжнародні багатосторонні договори України:

- Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року (ратифікована 16.01.1998, набрала чинності 09.06.1998);
- Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників 1975 року (ратифікований 16.01.1998, набрав чинності 09.06.1998);
- Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників 1978 року (ратифікований 16.01.1998, набрав чинності 09.06.1998);
- Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року (ратифікована 16.01.1998, набрала чинності 09.06.1998);
- Додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1978 року (ратифікований 16.01.1998, набрав чинності 09.06.1998);
- Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 2001 року (ратифікований 01.06.2011, набрав чинності 01.01.2012);
- Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками 1964 року (ратифікована 22.09.1995, приєднання, набрала чинності з 29.12.1995);
- Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків 1970 року (підписана 08.06.2000, ратифікована 26.09.2002, набрала чинності 12.06.2003);
- Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 року (приєднання України 22.09.1995, набрала чинності 29.12.1995);

- Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977 року (ратифікована 17.01.2002, набрала чинності 14.06.2002);
- Протокол, що вносить зміни до Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом, 2003 року (підписаний 15.05.2003, ратифікований 20.09.2006, чинний);
- Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 року (ратифікована 17.12.1997, набрала чинності 01.05.1998);
- Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 року (ратифікована 10.11.1994, набрала чинності 14.04.1995);
- Протокол до Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року (ратифікований 03.03.1998, набрав чинності 17.09.1999);
- Конвенція про передачу осіб, які страждають психічними розладами, для проведення примусового лікування 1997 року (ратифікована 11.01.2000, набрала чинності 26.06.2000);
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 року (ратифікована 18.10.2006, набрала чинності з 01.03.2010);
- Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 2003 року (ратифікований 18.10.2006, набрав чинності з 01.03.2010);
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року (ратифікована 04.02.2004, набрала чинності 21.05.2004);
- Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію 2000 року (ратифікований 04.02.2004, набрав чинності 21.05.2004)
- Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю, що доповнює Конвенцію 2000 року (ратифікований 04.02.2004, набрав чинності для України з 21.05.2004);

- Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність 2001 року (ратифікована 07.09.2005, набрала чинності з 01.07.2006);
- Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи, 2003 року (укладений 28.01.2003, ратифікований 21.07.2006, набрав чинності 01.04.2007);
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 року (підписана 31.10.2003, ратифікована 18.10.2006, набрала чинності 01.04.2010);
- Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 року (ратифікована 16.01.2008, набрала чинності 01.02.2008);
- Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму 2005 року (підписана 16.05.2005, ратифікована 17.11.2010, набрала чинності 01.06.2011);
- Концепція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (підписана 25.10.2007, ратифікована 20.06.2012, набрала чинності 01.12.2012).

Інші міжнародні багатосторонні договори, що містять елементи правової допомоги:

- Конвенція ООН про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами 1949 року (приєднання, набрала чинності 15.11.1954);
- Конвенція ООН про незастосування строку давності до військових злочинів і злочинів проти людства 1968 року (ратифікована 25.03.1969, набрала чинності 11.11.1970);
- Конвенція ООН про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 року (ратифікована 27.12.1971, набрала чинності 23.03.1972);

- Конвенція ООН про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, 1971 року (ратифікована 16.01.1973, набрала чинності 26.01.1973);

- Протокол про боротьбу з незаконними актами насилля в аеропортах, які обслуговують міжнародну цивільну авіацію, що доповнює Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, прийняту в Монреалі 23 вересня 1971 року (ратифікований 14.03.1989, набрав чинності 02.02.1990);

- Конвенція ООН про запобігання та покарання за злочини проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, 1973 року (ратифікована 26.12.1975, набрала чинності 20.02.1977);

- Міжнародна конвенція ООН про боротьбу із захопленням заручників 1979 року (ратифікована 08.05.1987, набрала чинності 19.07.1987);

- Конвенція ООН про фізичний захист ядерного матеріалу 1980 року (ратифікована 05.05.1993, набрала чинності 05.08.1993);

- Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року (ратифікована 26.01.1987, набрала чинності 26.06.1987);

- Конвенція ООН про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, 1988 року (ратифікована 17.12.1993, набрала чинності 20.07.1994);

- Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року (ратифікована 25.04.1991, набрала чинності 27.11.1991);

- Міжнародна конвенція ООН про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 року (ратифікована 14.07.1993, набрала чинності 20.10.2001);

- Міжнародна конвенція ООН про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 року (приєднання 29.11.2001, набрала чинності 25.04.2002);

- Міжнародна конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року (ратифікована 12.09.2002, набрала чинності 05.01.2003);
- Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму 2005 року (ратифікована 31.07.2006, набрала чинності 01.06.2007);
- Міжнародна конвенція ООН про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 року (затверджена 15.03.2006, набрала чинності 25.10.2007).

Міжнародні двосторонні договори України:

- Договір між Україною і Китайською Народною Республікою про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах 1992 року (ратифікований 05.02.1993, набув чинності 19.01.1994);
- Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах 1993 року (ратифікований 04.02.1994, набув чинності 14.08.1994);
- Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року (ратифікований 17.12.93, набув чинності 19.12.94);
- Договір між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах 1993 року (ратифікований 10.11.94, набув чинності 24.02.95);
- Договір між Україною та Республікою Грузія про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах 1995 року (ратифікований 22.11.95, набув чинності 05.12.96);
- Договір між Україною та Естонською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах 1995 року (ратифікований 22.11.95, набув чинності 17.05.96);
- Договір між Україною та Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах 1995 року (ратифікований 22.11.95, набув чинності 12.07.96);

- Договір між Україною та Монголією про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах 1995 року (ратифікований 01.11.96, набув чинності 01.08.02);

- Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах 1996 року (ратифікований 17.12.97, набув чинності 01.03.99);

- Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1998 року (ратифікований 10.02.00, набув чинності 27.02.01);

- Договір між Україною та Китайською Народною Республікою про екстрадицію 1998 року (ратифікований 21.10.99, набув чинності 13.07.00);

- Договір між Україною і Соціалістичною Республікою В'єтнам про правову допомогу і правові відносини в цивільних та кримінальних справах 2000 року (ратифікований 02.11.00, набув чинності 18.08.02);

- Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 2002 року (ратифікований 06.03.03, набув чинності 24.10.06);

- Договір між Україною та Республікою Індія про взаємну правову допомогу в кримінальних справах 2002 року (ратифікований 06.03.03, набув чинності 12.09.03);

- Договір між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників 2002 року (ратифікований 06.03.03, набрав чинності 18.01.2007);

- Договір між Україною та Республікою Куба про правові відносини та правову допомогу в цивільних та кримінальних справах 2003 року (ратифікований 10.12.2003, набув чинності 06.01.2004);

- Угода між Україною та Гонконгом, Спеціальним Адміністративним районом Китайської Народної Республіки, про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 2003 року (ратифікована 20.11.03, чинна);

- Договір між Україною та Корейською Народно-Демократичною Республікою про правову допомогу в цивільних та кримінальних справах 2003 року (ратифікований 04.06.04, набув чинності 17.12.04);
- Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про видачу правопорушників 2003 року (ратифікований 01.07.04, набув чинності 07.08.04);
- Договір між Україною та Республікою Панама про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 2003 року (ратифікований 12.05.04, набув чинності 28.08.2004);
- Договір між Україною та Республікою Панама про видачу правопорушників 2003 року (ратифікований 12.05.04, набув чинності 28.08.04);
- Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про видачу правопорушників 2004 року (ратифікований 06.07.05, набрав чинності 17.07.2008);
- Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про правові відносини та правову допомогу в цивільних і кримінальних справах 2004 року (ратифікований 07.09.05, набув чинності 31.08.07);
- Договір між Україною та Арабською Республікою Єгипет про видачу правопорушників 2004 року (ратифікований 22.06.05, набув чинності 19.01.06);
- Договір між Україною та Арабською Республікою Єгипет про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 2004 року (ратифікований 22.06.05, набув чинності 19.01.06);
- Угода між Україною та Великою Соціалістичною Народною Лівійською Арабською Джамагірією про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах 2008 року (ратифікована 10.06.2009, набрала чинності 12.07.09);
- Договір між Україною та Сирійською Арабською Республікою про правові відносини і взаємну правову допомогу в цивільних і кримінальних справах 2008 року (ратифікований 18.11.2009, набрав чинності 30.01.11);

- Договір між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про видачу правопорушників 2012 року (ратифікований 05.06.2013, набуває чинності 20.02.2014);

- Договір між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 2013 року (ратифікований 19.06.2013, набуває чинності 20.02.2014).

Міжвідомчі договори:

- Меморандум про взаєморозуміння між Консультативною місією Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України і Національним антикорупційним бюро України 2016 року;

- Меморандум про взаєморозуміння між Центральним антикорупційним бюро Республіки Польща і Національним антикорупційним бюро України 2016 року.

Завданням НАБУ є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Основними принципами діяльності НАБУ є:

- 1) верховенство права;
- 2) повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина;
- 3) законність;
- 4) безсторонність та справедливість;
- 5) незалежність Національного бюро та його працівників;
- 6) підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам;
- 7) відкритість для демократичного цивільного контролю;

- 8) політична нейтральність і позапартійність;
- 9) взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями.

Незалежність НАБУ у його діяльності гарантується:

- 1) особливим порядком конкурсного відбору Директора Національного бюро та вичерпним переліком підстав припинення повноважень Директора Національного бюро, які визначені цим Законом;
- 2) конкурсними засадами відбору інших працівників Національного бюро, їх особливим правовим та соціальним захистом, належними умовами оплати праці;
- 3) установленим законом порядком фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національного бюро;
- 4) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки працівників Національного бюро, їх близьких родичів, майна.

Структура НАБУ

- 1) Центральне управління;
- 2) не більше 7 територіальних управлінь - юрисдикція яких охоплює визначені в рішенні директора НАБУ області України, АРК, міста Київ та Севастополь;

Гранична чисельність центрального та територіальних управлінь Національного бюро становить 700 осіб, у тому числі не більше 200 осіб начальницького складу.

До складу управлінь входять:

- підрозділи детективів, що здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії;
- інформаційно-аналітичні підрозділи;
- оперативно-технічні підрозділи;
- підрозділи, що здійснюють виявлення майна, яке може бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації;
- підрозділи швидкого реагування;
- підрозділи забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників;
- підрозділи представництва інтересів в іноземних юрисдикційних органах, експертні, фінансові, кадрові та інші підрозділи.

Своїм рішенням у випадку обґрунтованої необхідності директор НАБУ може утворювати додаткові Територіальні управління НАБУ у межах області чи АРК Крим.

Керівництво діяльністю НАБУ здійснює його Директор,

який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України.

Але, Верховна Рада України за наявності підстав, визначених п.п. 6 - 12 ч. 4 ст. 6 Закону Про НАБУ, за пропозицією не менш як третини народних депутатів України від конституційного складу ВР України може прийняти рішення про звільнення Директора НАБУ з посади.

П. 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього;

П. 7) припинення його громадянства України або виїзду на постійне місце проживання за межі України;

П. 8) невідповідності обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, встановленим рішенням суду, що набрало законної сили;

П. 9) невчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

П. 10) набуття громадянства іншої держави;

П. 11) наявності висновку комісії з проведення незалежної оцінки (аудиту) діяльності Національного бюро, передбаченої ст. 26 цього Закону, про неефективність діяльності Національного бюро та неналежне виконання обов'язків його Директором;

П. 12) наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Директором НАБУ може бути:

- громадянин України, який має вищу юридичну освіту,
- стаж роботи в галузі права не менше десяти років,
- досвід роботи на керівних посадах в органах влади, установах, організаціях, у тому числі за кордоном, або міжнародних організаціях не менше ніж п'ять років,

- володіє державною мовою
- та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки.

Не може бути призначена на посаду Директора Національного бюро особа, яка впродовж двох років до подання заяви на участь у конкурсі на зайняття цієї посади, незалежно від тривалості, входила до складу керівних органів політичної партії або знаходилася у трудових чи інших договірних відносинах з політичною партією.

Не може бути призначена на посаду Директора НАБУ особа, яка не пройшла перевірку у порядку, встановленому Законом України "Про очищення влади", з метою відновлення довіри до влади та створення умов для побудови нової системи органів влади відповідно до європейських стандартів.

Директор НАБУ призначається строком на сім років. Одна і та ж особа не може обіймати цю посаду два строки підряд.

Директор Національного бюро звільняється з посади в разі:

- 1) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням;
- 2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;
- 3) досягнення шістдесяти п'яти років;
- 4) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- 5) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;
- 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього;

7) припинення його громадянства України або виїзду на постійне місце проживання за межі України;

8) невідповідності обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбаченими Законом України "Про запобігання корупції", встановленим рішенням суду, що набрало законної сили;

9) невчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

10) набуття громадянства іншої держави;

11) наявності висновку комісії з проведення незалежної оцінки (аудиту) діяльності Національного бюро, передбаченої статтею 26 цього Закону, про неефективність діяльності Національного бюро та неналежне виконання обов'язків його Директором;

12) наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Особа, яка претендує на посаду в НАБУ не може бути призначена на таку посаду, якщо вона:

1) за рішенням суду визнана недієздатною або її дієздатність обмежена;

2) має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку (крім реабілітованої особи), або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення, або притягалася судом до відповідальності за вчинення умисного злочину;

3) відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати певні посади;

4) має громадянство іншої держави;

5) у разі призначення буде безпосередньо підпорядкована особі, яка є її близькою особою відповідно до Закону України "Про запобігання корупції";

6) не пройшла спеціальну перевірку;

7) не пройшла перевірку і стосовно неї встановлено заборону відповідно до Закону України "Про очищення влади";

8) не подала передбачену Законом України "Про запобігання корупції" декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або якщо внаслідок перевірки цієї декларації підрозділом внутрішнього контролю Національного бюро виявлено відображення в декларації недостовірних відомостей щодо майна (активів), доходів, витрат та фінансових зобов'язань, розмір (вартість) яких перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня календарного року.

9) не подала заяву про відсутність заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання, або в неї виявлено таку заборгованість.

Директор НАБУ обирається конкурсною комісією. До складу якої

входять:

- 1) три особи, яких визначає Президент України;
- 2) три особи, яких визначає Кабінет Міністрів України;
- 3) три особи, яких визначає Верховна Рада України.

Голова та секретар Конкурсної комісії обираються нею з числа членів Конкурсної комісії.

Члени конкурсної комісії повинні мати: бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього на засіданні Конкурсної комісії проголосувало не менше п'яти членів Конкурсної комісії.

Інформація про час та місце проведення, засідання Конкурсної комісії оприлюднюється на офіційному веб-сайті Президента України не пізніше ніж за 48 години до його початку.

Не пізніше ніж за два місяці до завершення строку повноважень Директора НАБУ або упродовж 14 днів з дня дострокового припинення його повноважень (звільнення) формується Конкурсна комісія.

Конкурсна комісія розміщує оголошення про умови та строки проведення конкурсу на зайняття посади Директора Національного бюро в загальнодержавних друкованих засобах масової інформації та на офіційному веб-сайті Президента України.

Особа, яка претендує на участь у конкурсі Директора НАБУ, подає у визначений в оголошенні строк такі документи:

1) заяву про участь у конкурсі з наданням згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до Закону України "Про запобігання корупції" та на обробку персональних даних відповідно до Закону України "Про захист персональних даних";

2) автобіографію;

3) декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

3¹) заяву про відсутність заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

4) інші документи, передбачені законами України "Про державну службу", "Про запобігання корупції".

Відомості з поданих документів підлягають оприлюдненню упродовж трьох робочих днів після закінчення строку подання заяв на конкурс на офіційному веб-сайті Президента України

Відібрані Конкурсною комісією два або три кандидати подаються на розгляд Президенту України. Президент з числа кандидатів відібраних Конкурсною комісією призначає своїм Указом на посаду Директора НАБУ.

Директори територіальних управлінь НАБУ призначаються на посаду та звільняються з посади Директором НАБУ.

На службу до НАБУ приймаються на конкурсній, добровільній, контрактній основі громадяни України, які спроможні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки.

Кваліфікаційні вимоги до професійної придатності визначаються Директором Національного бюро.

Призначення на посади у НАБУ здійснюється виключно за результатами відкритого конкурсу, що проводиться в порядку, визначеному Директором НАБУ, крім призначення на посади першого заступника та заступників Директора Національного бюро.

Працівники Національного бюро регулярно, але не рідше одного разу на два роки, проходять обов'язкове підвищення кваліфікації.

Працівники НАБУ не мають права:

1) бути членами чи брати участь у створенні чи діяльності політичних партій, організувати або брати участь у страйках;

2) бути повіреними третіх осіб у справах Національного бюро;

3) використовувати Національне бюро, його працівників та майно у партійних, групових чи особистих інтересах.

4) На працівників НАБУ поширюються інші обмеження та вимоги, встановлені Законом України "Про запобігання корупції".

5) У разі виникнення у працівника НАБУ конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень він повинен негайно повідомити про це свого безпосереднього керівника.

Права та обов'язки Директора НАБУ:

- 1) організовує роботу Національного бюро, визначає обов'язки першого заступника, заступників Директора Національного бюро;
- 2) координує і контролює діяльність його центрального та територіальних управлінь;
- 3) затверджує структуру та штатну чисельність центрального та територіальних управлінь Національного бюро;
- 4) видає у межах повноважень накази і розпорядження, дає доручення, які є обов'язковими для виконання працівниками Національного бюро;
- 5) призначає на посади та звільняє з посад працівників Національного бюро;
- 6) затверджує перспективні, поточні та оперативні плани роботи Національного бюро;
- 7) встановлює порядок реєстрації, оброблення, зберігання та знищення відповідно до законодавства отриманої Національним бюро інформації; вживає заходи із запобігання несанкціонованому доступу до інформації з обмеженим доступом, а також забезпечує додержання законодавства про доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Національне бюро;
- 8) визначає порядок заохочення осіб, які надають допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро;
- 9) вирішує питання про заохочення та накладення згідно з рішенням Дисциплінарної комісії Національного бюро дисциплінарних стягнень на працівників Національного бюро;
- 10) у встановленому законодавством порядку присвоює ранги державних службовців працівникам Національного бюро та спеціальні звання особам начальницького складу, вносить Президенту України подання про присвоєння рангів державних службовців та спеціальних звань вищого начальницького складу Національного бюро;
- 11) вносить у встановленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань, що належать до компетенції Національного бюро;

12) представляє Національне бюро у відносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, а також органами іноземних держав, міжнародними та іноземними організаціями тощо;

13) має право бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, її комітетів, тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій, а також брати участь з правом дорадчого голосу у засіданнях Кабінету Міністрів України;

14) забезпечує відкритість та прозорість діяльності Національного бюро відповідно до цього Закону; звітує про діяльність Національного бюро в порядку, визначеному цим Законом;

15) надає дозвіл на використання коштів фонду спеціальних оперативно-розшукових та слідчих дій Національного бюро;

16) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів.

17) *несе відповідальність* за діяльність НАБУ, зокрема законність здійснюваних НАБУ, досудового розслідування, додержання прав і свобод осіб.

Права НАБУ.

Національному бюро та його працівникам для виконання покладених на них обов'язків надається право:

1) заводити оперативно-розшукові справи на підставі постанови, що затверджується начальником відповідного підрозділу Національного бюро, та здійснювати на підставах і в порядку, установлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи;

2) за рішенням Директора НАБУ, погодженим з прокурором, витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосуються кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, та інших кримінальних правопорушень, які не відносяться до його підслідності, але можуть бути використані з метою попередження, виявлення, припинення та

розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;

3) **витребувати** за рішенням керівника структурного підрозділу Національного бюро та одержувати в установленому законом порядку у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро, у тому числі відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, які ними декларуються у встановленому законом порядку, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном.

Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів, надати відповідну інформацію. У разі неможливості надання інформації суб'єкт повинен так само невідкладно у письмовій формі повідомити про це Національне бюро з обґрунтуванням причин. Національне бюро за зверненням відповідного суб'єкта може продовжити строк надання інформації на строк не більше двох календарних днів.

Ненадання Національному бюро *на його запит інформації*, надання завідомо недостовірної інформації чи не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, забороняються і тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом.

Національне бюро в порядку, визначеному законодавством, має прямий доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користується державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами.

Обробка такої інформації здійснюється Національним бюро із дотриманням законодавства про захист персональних даних та забезпеченням таємниці, що охороняється законом;

4) знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, у тому числі такими, що містять інформацію з обмеженим доступом;

5) на підставі рішення Директора Національного бюро або його заступника, погодженого з прокурором, отримувати від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій незалежно від форми власності інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб, яка необхідна для виконання обов'язків Національного бюро. Отримання від банків інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється в порядку та обсязі, визначених Законом України "Про банки і банківську діяльність" з урахуванням положень цього Закону, а отримання від Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України та депозитарних установ інформації, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, - в порядку та обсязі, встановлених Законом України "Про депозитарну систему України" з урахуванням положень цього Закону. Суб'єкти, яким адресовано зазначене рішення, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів, надати відповідну інформацію. У разі неможливості її надання у зазначений строк з обґрунтованих причин за зверненням відповідного суб'єкта Національне бюро може продовжити строк надання інформації на строк не більше двох календарних днів;

б) на підставі відповідного рішення суду **на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення** (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

7) залучати на добровільній основі, у тому числі на договірних засадах кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців, з будь-яких установ, організацій, контрольних і фінансових органів для забезпечення виконання повноважень Національного бюро;

8) за письмовим рішенням Директора Національного бюро або його заступника, погодженим із прокурором, **створювати спільні слідчі групи**, що включають оперативних та слідчих працівників;

9) за пред'явлення службового посвідчення входити безперешкодно до державних органів, органів місцевого самоврядування та зони митного контролю, а за письмовим розпорядженням Директора Національного бюро або його заступника - безперешкодно проходити до військових частин та установ, пунктів пропуску через державний кордон України;

10) *використовувати з наступним відшкодуванням завданих збитків транспортні засоби, які належать фізичним та юридичним особам* (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), *для проїзду до місця події, припинення кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб*, які підозрюються у їх вчиненні, доставлення до закладів охорони здоров'я осіб, що потребують екстреної медичної допомоги;

11) надсилати державним органам, органам місцевого самоврядування обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро, а також отримувати від цих органів **протягом 30 днів інформацію про розгляд таких пропозицій та рекомендацій**;

12) здійснювати **співробітництво з фізичними особами**, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності та конфіденційності цих відносин, **матеріально і морально заохочувати осіб, які надають**

допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень.

Контроль за ефективністю використання коштів на зазначені цілі здійснює Рахункова палата України;

13)----

14) у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створювати інформаційні системи та вести оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

15) зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу на підставах і в порядку, передбачених Законом України "Про Національну поліцію";

16) видавати в разі наявності небезпеки для життя і здоров'я особам, взятим під захист, відповідно до законодавства зброю, спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку;

17) здійснювати правове співробітництво із компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями з питань проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування на підставі законів та міжнародних договорів України;

17¹) одержувати у вигляді довідки від органів прокуратури України та Міністерства юстиції України **у триденний строк матеріали**, отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги, які стосуються фінансових і корупційних кримінальних правопорушень;

18) виступати як представник інтересів держави під час розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ про розшук, арешт, конфіскацію та повернення в Україну відповідного майна, захист прав та інтересів держави з питань, які стосуються виконання обов'язків Національного бюро, а також залучати з цією метою юридичних радників, зокрема іноземних;

19) порушувати питання щодо створення спеціальних умов (у тому числі щодо засекречування перебування, здійснення заходів безпеки, розміщення в

окремому приміщенні) в ізоляторах тимчасового тримання та установах попереднього ув'язнення для осіб, які співпрацюють із Національним бюро.

Обов'язки НАБУ

1) здійснює оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів;

2) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проводить досудове розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом;

3) вживає заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності Національного бюро, здійснює діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт;

4) взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків;

5) здійснює інформаційно-аналітичну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро;

6) забезпечує особисту безпеку працівників Національного бюро та інших визначених законом осіб, захист від протиправних посягань на осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у підслідних йому кримінальних правопорушеннях;

7) забезпечує на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення;

8) звітує про свою діяльність у порядку, визначеному цим Законом, та інформує суспільство про результати своєї роботи;

9) здійснює міжнародне співробітництво у межах своєї компетенції відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України.

3. Спеціалізована антикорупційна прокуратура

Входить до Системи прокуратури України :

- 1) Генеральна прокуратура України;
- 2) регіональні прокуратури;
- 3) місцеві прокуратури;
- 4) військові прокуратури;
- 5) Спеціалізована антикорупційна прокуратура.**

Утворення САП, визначення її структури і штату здійснюються *Генеральним прокурором за погодженням з Директором Національного антикорупційного бюро України.*

Структура САП:

- управління процесуального керівництва, підтримання державного обвинувачення та представництва в суді;
- відділ аналітично-статистичного забезпечення;
- відділ документального забезпечення.

До загальної структури Спеціалізованої антикорупційної прокуратури входять центральний апарат і територіальні філії, які розташовуються в тих самих містах, в яких розташовані територіальні управління НАБУ.

Функції САП:

- 1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;
- 2) підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях;

3) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим Законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

У межах реалізації своїх функцій Спеціалізована антикорупційна прокуратура здійснює міжнародне співробітництво.

Особливості організації і діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури

1. Призначення прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснюється керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури за результатами відкритого конкурсу, який проводить конкурсна комісія у складі керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та визначених ним і Генеральним прокурором осіб.

Склад комісії та порядок проведення нею відкритого конкурсу визначаються керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Конкурс на зайняття адміністративних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі проводиться публічно, з вільним доступом представників засобів масової інформації, журналістів на засідання конкурсної комісії та із забезпеченням трансляції у режимі реального часу відео- та аудіоінформації із засідань конкурсної комісії в мережі Інтернет. Інформація про час та місце проведення засідання конкурсної комісії оприлюднюється на офіційному веб-сайті Генеральної прокуратури України не пізніше ніж за 24 години до початку засідання.

Організація та проведення конкурсу здійснюються конкурсною комісією, до складу якої входять:

- 1) чотири особи, визначені Радою прокурорів України;
- 2) сім осіб, визначених Верховною Радою України.

Членами конкурсної комісії повинні бути особи, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет, а

також значний досвід діяльності у сфері запобігання або протидії корупції. Не можуть бути членами конкурсної комісії державні службовці або особи, які займають політичні посади, депутати Верховної Ради України та місцевих рад, військовослужбовці, працівники правоохоронних органів, а також члени політичних партій.

Конкурсна комісія є повноважною, якщо до її складу призначено не менше шести осіб. У разі якщо протягом трьох місяців з дня призначення до складу комісії представників Радою прокурорів України Верховна Рада України не призначить в установленому порядку жодної особи, комісія вважається повноважною за умови входження до її складу чотирьох осіб.

Конкурсна комісія на своєму першому засіданні обирає з числа членів конкурсної комісії, визначених Верховною Радою України, голову конкурсної комісії. Головою повинен бути загальноновизнаний та авторитетний експерт, який має багатий досвід, зацікавленість або відомий своїми діями на підтримку боротьби з корупцією.

Інформація про дату, час та місце проведення конкурсу, кандидатів, які подали заяву про участь у конкурсі, оприлюднюється на офіційному веб-сайті Генеральної прокуратури України не пізніше ніж за 24 години до початку конкурсу.

Кандидатури, відібрані конкурсною комісією, по одній на кожную адміністративних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, подаються на розгляд керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, який вносить кандидатуру на розгляд Генерального прокурора для подальшого призначення на адміністративну посаду.

Кандидатура, відібрана конкурсною комісією на посаду керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, подається на розгляд Генерального прокурора. Відібрані конкурсною комісією кандидати на кожную з адміністративних посад, подаються на розгляд керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури для подальшого призначення на адміністративну посаду.

Кандидатури на посади керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його першого заступника та заступника, **відібрані конкурсною комісією**, подаються на розгляд Генерального прокурора **лише після отримання конкурсною комісією підтвердження** щодо їх відповідності вимогам законів України "Про очищення влади" та "Про запобігання корупції", а також щодо отримання допуску до державної таємниці відповідно до Закону України "Про державну таємницю".

3. Спеціалізована антикорупційна прокуратура розташовується в службових приміщеннях Національного антикорупційного бюро України або в службових приміщеннях Генеральної прокуратури України (регіональної чи місцевої прокуратури), які розташовані окремо від інших службових приміщень Генеральної прокуратури України (регіональної чи місцевої прокуратури).

4. До загальної структури Спеціалізованої антикорупційної прокуратури входять центральний апарат і територіальні філії, які розташовуються в тих самих містах, в яких розташовані територіальні управління Національного антикорупційного бюро України.

5. Керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури підпорядковується безпосередньо Генеральному прокурору.

Прокурорами вищого рівня для керівників управлінь, відділів та їх заступників, прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури є керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його перший заступник та заступник, для заступника та першого заступника керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники не мають права давати вказівки прокурорам Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та здійснювати інші дії, які прямо стосуються реалізації прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури їхніх повноважень. Письмові накази адміністративного характеру, які стосуються організації діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, видаються

за обов'язковим погодженням керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

6. Керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його перший заступник і заступник в межах строку, на який їх було призначено, без їх згоди не можуть бути переведені до іншого підрозділу Генеральної прокуратури України або до регіональної чи місцевої прокуратури.

7. Нагляд за досудовим розслідуванням корупційних злочинів у разі їх вчинення прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснює прокурор, який визначається Генеральним прокурором із числа своїх заступників (крім керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) або керівників департаментів Генеральної прокуратури України.

Заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури:

1) представляє Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями та іноземними органами влади;

2) організовує діяльність Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

3) здійснює розподіл обов'язків між першим заступником та заступником керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

4) визначає після початку досудового розслідування прокурора, який здійснює повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні;

5) визначає групу прокурорів, які здійснюють повноваження прокурорів в особливо складному кримінальному провадженні, а також прокурора для керівництва такою групою;

6) приймає на роботу та звільняє з роботи працівників Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, які не є прокурорами;

7) в десятиденний строк з дня їх виникнення повідомляє Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію прокурорів України про наявність вакантних або тимчасово вакантних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі;

8) контролює ведення та аналіз статистичних даних, організовує вивчення і узагальнення практики застосування законодавства та інформаційно-аналітичне забезпечення підлеглих прокурорів з метою підвищення якості здійснення ними своїх функцій;

9) забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

10) виконує інші повноваження, передбачені цим та іншими законами України.

ВИСНОВКИ:

Усі працівники НАБУ, за виключенням заступників директора Бюро, призначаються на посади за результатами відкритого конкурсу. На сьогоднішній день працює три Конкурсних комісії, до складу кожної входять по три представники Ради громадського контролю

25 серпня 2015 року було обрано перших 70 детективів Національного антикорупційного Бюро. 15 вересня детективи у присутності Президента України склали присягу державного службовця.

30 листопада 2015 року завершився конкурс на посаду Керівника спеціалізованої антикорупційної прокуратури, від появи якого залежав початок розслідувань НАБУ. Посаду обійняв Назар Холодницький.

4 грудня 2015 року детективи НАБУ внесли до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомості про перші три кримінальні провадження, які стосуються схем розкрадання коштів державних підприємств на загальну суму близько 1 мільярда гривень.

Методичні поради щодо підготовки до теми 13:

Розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави.

29 січня організація Transparency International оприлюднила результати дослідження «Індекс сприйняття корупції-2018». Порівняно з попереднім роком,

Україна покращила свої результати – 32 бали та 120-е місце серед 180 країн (2017 рік – 30 балів, 130-е місце).

В Україні окремими повноваженнями щодо формування та реалізації антикорупційної політики наділені кілька інституцій, серед яких - Національний антикорупційний комітет, Міністерство юстиції України, Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики.

У результаті вивчення вказаної теми здобувачі вищої освіти набудуть знання про систему, структуру та повноваження суб'єктів, а саме: органів прокуратури та Національної поліції в частині протидії корупції, а також відносно нещодавно створених Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Особлива увага приділятиметься засвоєнню курсантами інструментів із запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням.

Знання курсантами правових та організаційних засад запобігання корупції в Україні, змісту та порядку застосування превентивних антикорупційних механізмів, способів усунення наслідків корупційних правопорушень становить важливе значення для підготовки високо кваліфікованих поліцейських.